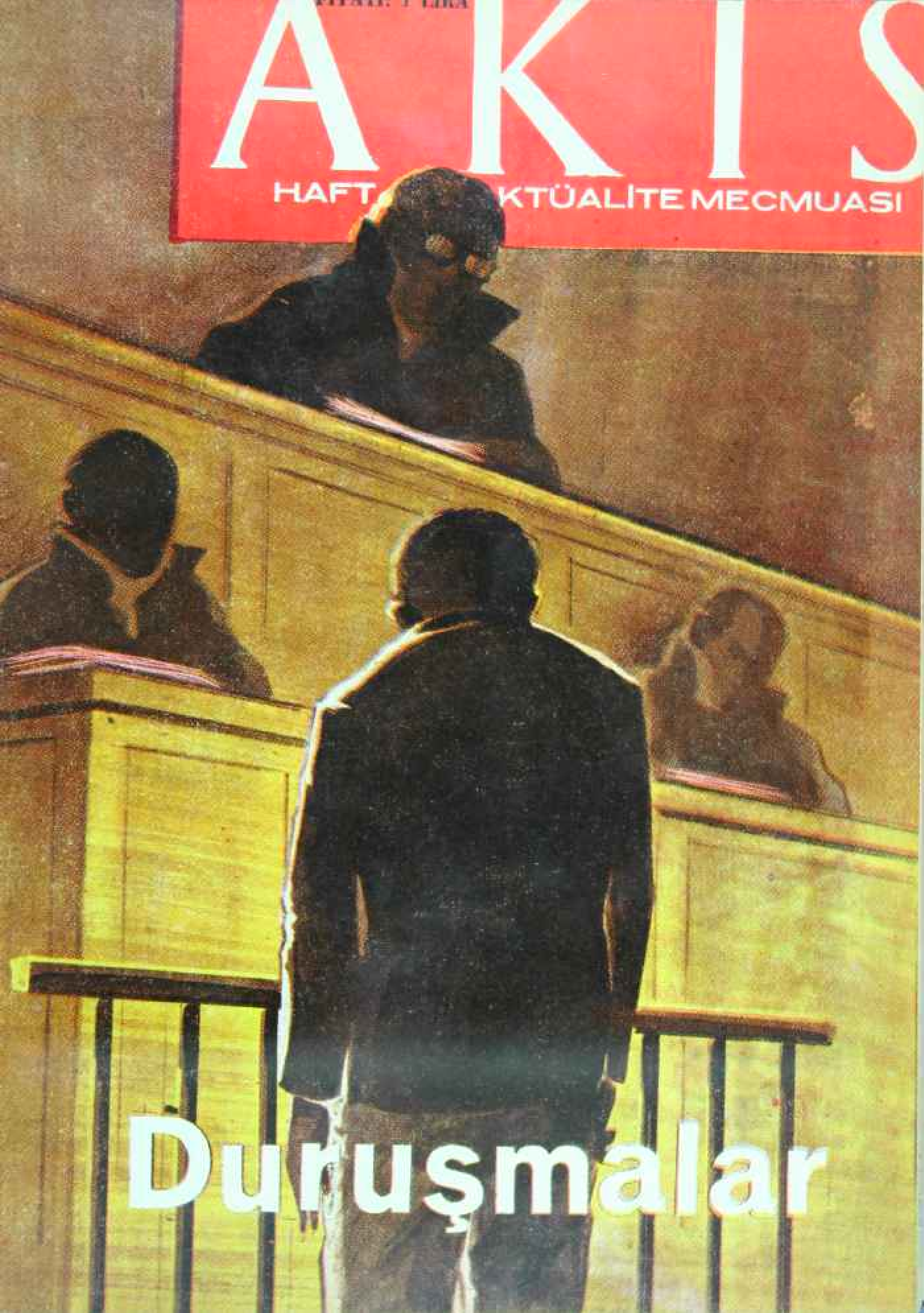

YATI: 1 LİRA
AKİS
HAFT KTÜALİTE MECMUASI
Duruşmalar

1963 PURO ☆ fay

BEDAVA NAKİL VASITALARI

PİYANGOSUNDA TALİHİNİZİ DENEYİNİZ

...Böylece hem nefis bir tuvalet sabunu, hem en üstün temizleme tozunu kullanmış olur... hem de şu çok kıymetli ikramiyeden birini kazanabilirsiniz:

63 model,
FORD-TAUNUS
Aile Arabası

TRIUMPH
İngiliz Motosikleti

TRIUMPH
marka şahane bir Scooter

RUDGE
İngiliz Erkek Bisikleti

RUDGE
İngiliz Kız Bisikleti

RUDGE
İngiliz Çocuk Bisikleti

...ve ayrıca 300 çeşitli tesellî mükâfatı

Bol köpüklü ve Nefis kokulu

PURO

Tuvalet Sabunu kalitesi en iyi tuvalet sabunu ve müessir bir güzellik müstahzarıdır

Köpüklü ve Deterjanlı

fay

Temizleme Tozu kalitesi en üstün, fiatı en ucuz temizleme tozudur

PİYANGOYA İŞTİRAK İÇİN...

3 adet Puro Tuvalet Sabunu kabı ile 3 adet Fay Temizleme Tozu kapağı biriktirmek kâfidir. Bunları bir zarfa koyunuz, zarfın arkasına açık adresinizi yazınız ve P.K. 24 İstanbul adresine postalayınız. Zarflarını taahhütlü postamak isteyenlerin de gene aynı posta kutusuna göndermeleri rica olunur. Kur'alar 30 Haziranda Noter ve Davetliler huzurunda çekilecek ve talihliler 1 Temmuzda ilân edilecektir.

Talihiniz açık olsun

Sayı: 467 Cilt: XXVII Yıl: 10

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurula
İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atilla Bartınlıoğlu, Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı ve Kenan Taşçıoğlu (İstanbul), Seyri Özgenel (İzmir) - İktisadi haberler kısmı: Fasih İnal - Şehircilik: Daniyal Eriç - Magazin Kısmı : Jale Candan, Tüli Sezgin. Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil - Tiyatro : Naciye Fevzi, Lûtfi Ay - Kitap : İlhami Soysal - Sinema : T. Kakınç - Spor : Vildan Âşir Savaşır.

Resim
Ali Parmakerli - Hakkı Tümgen

Fotoğraf
Sungar Taylaner - Kutay Kayalı

Klişe
Özdogan Klişe Atelyesi

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ne. 15/2
Tel:11 39 96

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı Yer
Milli Eğitim Basımevi

Basıldığı Tarih
7.6.1963

Fiyatı 1 Lira

Kendi Aramızda.

Sevgili AKİS Okuyucuları,

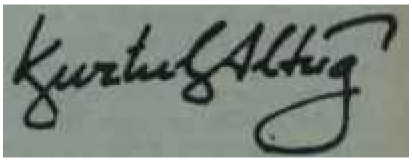
Şirin bir okuyucu mektubu aldık. Okuyucumuz AKİS aramış, bulamamış. Bayi, "Bitti" demiş. Okuyucumuz Yahu, daha çok getirtsene" diye akıl vermiş. Bâyi gülmüş: "Mübarek, ekmek peynir gibi.. Ne kadar gertirttiysek kapışıldı. Böyle zamanlarda hep böyledir!" Okuyucumuz, bulamadığı mecmuanın bedelini posta pulu olarak gönderdiğini, o mecmuadan mutlaka istediğini yazdıktan sonra şöyle diyor; "Galiba, siz de İsmet Paşa gibisiniz. Kıymetiniz bu çeşit günlerde anlaşılıyor. Ama ben AKİS'in kıymetini hep bilenlerden olduğum için, koleksiyonumda eksik kalan mecmuayı mutlaka isterim.."

Okuyucumuzun arzusunu, mecmuamız mensuplarından birinin kendi mecmuasını yollayarak karşılayabildik. Zira AKİS, son haftalarda, çok yerde dağıtıldığı anda tükendi. Düşünmek lâzımdır ki Türkiyede ne kadar haftalık siyasî aktüalite mecmuası varsa, ama aklınıza ne gelirse, hepsinin satışlarını üstüste koyunuz, sonra onu üçle çarpınız. Bulacağınız, bizim satışımızdır. "AKİS ne diyor?" suali bilhassa böyle zamanlarda herkesin ağzındaki sualdir. Bu, dokuz yılı geçmiş bir zaman parçası içinde AKİS'in memleketin siyaset ve sosyal hayatı içinde kazanmış olduğu yerin öneminin, bizim için iftihar verici delilidir. AKİS, bu yere daima lâyık kalabilmeyi yayınının başlıca hedefi bilmektedir.

AKİS bu hafta bir gün geç çıkıyor. Teni kurmuş olduğumuz dağıtma sistemi sayesinde, Türkiyenin her tarafında mecmua Cumartesi sabahı bulunabilecektir. Bu hafta bir gün geç çıkmamızın sebebi, 20-21 Mayıs (ecesi sanıklarının duruşmalarının Cuma günü başlamasıdır. AKİS elbette ki o hâdisenin havasını ve Sıkı Yönetimle Mahkeme Başkanlığının münasip görecekleri hudutlar içinde hikâyesini vermemezlik edemezdi. Ama gelecek hafta AKİS gene mutad gününde, yani Cuma günü yayınlanacak ve öyle devam edecektir. Böylece, bütün bir haftanın vakaları, fikirleri, bilinmeyen bazı haberleri ve bunların en gerçekçi tefsirleri hafta sonlarında AKİS okuyucularının gözleri önüne derli toplu halde serilecektir. 20-21 Mayıs gecesinin hikâyesini dünyanın pek çok büyük ve önemli gazetesi AKİS'ten alarak ve bunu belirterek vermişlerdir. Bu suretle AKİS, yalan yanlış bir sürü havadisin de yayılmasına mani olmak gibi bir hizmette bulunmuştur.

AKİS'in bu sayısını alâkayla okuyacaksınız. "Her aileye 1 AKİS" sloganı bütün gücünü muhafaza ederek yürürlüktedir.

Saygılarımızla

İçindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Ziyaretler _ OECD -Milletlerarası İktisadi İşbirliğiye mensup sekiz kişilik bir iyiniyet heyeti, haftanın başındaki Pazar günü Türkiyeye geldi. Ankara, İzmir ve İstanbulda çeşitli temaslarda bulunan heyet, haftanın sonunda Parise dönecektir.

Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinin davetlisi olarak, Dr. Schoonmaker'in başkanlığında gelen iyiniyet heyeti, OECD'nin İktisadi ve Sınai İstişare Komitesi üyelerinin bir kısmından teşekkül etmiş olup, ziyaret sebebini Türkiyedeki yabancı sermaye yatırımlarının tâbi oldukları kanunlar ve bu yatırını taleplerinin karşılaştığı güçlükler teşkil etmektedir.

Hollanda, Fransa, İsveç, İngiltere, Almanya ve Amerika delegelerinin dahil bulunduğu heyet, Pazar gününü istirâhatle geçirdikten sonra, ilk resmî temaslara Pazartesi günü başladı. Sabahleyin Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı ziyaret edildi. Öğleyin ise, Süreyya Pavyonunda verilen yemeği müteakip, Merkez Bankasında, Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin toplantısına katilindi. Bu arada heyet üyelerinin üzerinde en fazla durdukları konuyu, yabancı sermaye yatırım taleplerinin kabul veya reddinin çok uzun zaman alması hususu teşkil etti. Bu konuda yetkililer tarafından verilen izahatta müspet veya menfi bütün kararların en kısa zamanda sermaye sahiplerine duyurulması için gerekli tedbirlerin alınacağı vaadedildi. Ayrıca, şikâyetlerin üzerinde toplandığı bir diğer husus da, yabancı sermaye yatırımları için gerekli bir "danışma veya haber alma merkezi"nin -"İnformation centre"- bulunmayışı hususu oldu. Bu konuda söz alan Odalar Birliği temsilcileri, halen Odalar Birliği Sanayi Dairesinde aynı hizmeti ifa etmekte olan bir büronun faaliyet halinde bulunduğunu heyet üyelerine açıkladılar.

Ertesi gün Devlet Plânlama Teşkilâtına giden heyet üyeleri, burada 5 Yıllık Plân ve Plânın 1963 Yılı Uygulama Programı hakkında bilgi aldılar Akşam Klüp 47'de Odalar Birliği Genel Sekreterinin, şereflerine verdiği bir kokteylde hazır bulunduktan sonra, üyeler, Çarşamba sabahı İzmire geçtiler. İzmirli iş adamlarıyla tanışıp, gerekli temasları sağladıktan sonra, o akşam uçakla İstanbula gittiler.

Heyet, Pariste bir rapor hazırlayacak ve bu rapor Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları Genel Sekreterinin de yapacağı rötuşlarla son seklini aldıktan sonra OECD'ye sunulacaktır.

Plân — Devlet Plânlama Teşkilâtı yetkilileri ve Hükümet 5 Yıllık Plân tatbikatının başlamasına paralel olarak, plânın yurt çapında tanınması ve uygulamada karşılaşılması muhtemel güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla kesif bir faaliyete giriştiler.

Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu ve teşkilâtın diğer yetkilileri bütün yurda dağılarak halk ve is adamlarıyla sıkı bir işbirliği kurdular, plânda ana hatlarıyla belirtilen yatırımları ve bu yatırımlar yapılırken takip edilecek olan esas prensipleri, plânın amacını ve 1963 Yılı Uygulama Programını izah ettiler. Halk ve is adamlarıyla yapılan bu temasların yanı sıra Ankara, İstanbul ve İzmir Üniversitelerinde açık oturumlar tertiplendi. Bu oturumlarda plânın detayları serbestçe tartışıldı. Böylece, hazırlanan plânın halka mal edilmesi gayesi gerçekleştirilmiş oluyordu.

Haftanın sonlarında, Cuma sabahı, yanında Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı Enver Ergim olduğu halde uçakla Erzuruma giden Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu, Erzurum Üniversitesinde, öğretim üyeleri ve öğrencilere 5 Yıllık Kalkınma Plânı konusunda iki saat süren bir konferans verdi.

Öte yandan, haftanın ortalarında Başkentte, İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekatanın da iştirakiyle Ankara Valisi Enver Korayın başkanlığında toplanan 21 vali plân ve uygulaması hakkında Devlet Planlama Teşki-

lâtı yetkililerinden izahat aldılar. Bu arada söz alan Müezzinoğlu:

"— Plân her derde deva sihirli bir değnek değildir. Plân, memleketin meselelerini ortaya koymak ve kaynaklarının boşa harcanmaması için yol göstermek gayesiyle yapılmıştır." dedi.

Dünyadan Akisler

Birleşik Amerika — Başkan Kennedy, geçen haftanın sonunda 47 yaşına girdi. Başkana bu münasebetle düzenlenen bir törende 46 yıllık bir şişe Brandy, iç harpten kalma, bir silâh hediye edildi ve kendisine "Yılın Babası" unvanı verildi.

Milletlerarası münasebetlerin oldukça gerginleştiği bir devrede Başkanlık yapmakta olan Kennedy, başında büyük dertler olmasına rağmen, halk üzerindeki sempatisini hâlâ muhafaza etmektedir. Hem de sempatiyi borçlu olduğu şeylerden en önemlisini, "Genç Başkan"lığı artık kaybetmiş olmasına rağmen...

Yunanistan — Solcu milletvekili Lambrakisin öldürülmesiyle ilgili olayın tahkikatı, bazı bilinmeyen noktaların aydınlanmasını sağladı. Meselâ, Lambrakisi motosikletle çiğneyerek öldüren Gotzamanisin Selânikteki bir anti-kömünist yeraltı teşkilâtına mensup olduğu anlaşıldı. Söylenildiğine göre, bu teşkilâtın amacı, "memleketin Grek-Hristiyan medeniyetini her yerde, her vasıtayı kullanarak, son nefese kadar korumak" imiş!.

Yani, kendin gibi düşünmeyenleri İsa adına, Eflâtun adına sokaklarda öldüreceksin, sonra da bu hareketin adına Eski Yunan Medeniyetini koruma savaşı diyeceksin!

Herhalde bu da Modern Yunan Medeniyeti olsa gerek...

İran — İranda bu hafta cereyan eden hâdiselere bakıp dünyanın tersine döndüğünü sanmak kabildir. Reform yapmak isteyen bir hükümdar. Reformlara karşı gelen fakir halk tabakaları. Bu bir şaşılacak durumdur. Zira âdet, fakir halk tabakalarının reform yapmak istemeyen hükümdarlara karşı ayaklanmasıdır.

İranda bu hafta, şiiler Tahranda gösteri yaptılar. Başlarında, dini liderleri Ayetullah Komaini vardı. Hükümet, Komaini dahil, çok kimseyi tevkif etti. Ama bu, hâdiselerin sonunun geldiğinin delili değildir. İranın işlerinde bir düzensizlik, bir anormallik vardır ve bu düzeltilmeden, reformlarda esasa gidilmeden, cesur bir kararla bir Parlâmento kurulmadan ve rejim böylece halk iradesine dayanan bir temele istinat ettirilmeden işin içinden çıkmak kolay olmayacaktır.

Aklı başında hiç kimse, bugün İrana tam bir batı demokrasisi tasviye edemez. Ama, Şahın reformlarını yapmak için güveneceği bir Parlâmentoyu bulup çıkarmak, memlekete bir politika hayatı vermek kabildir. Şah, 1923 Türkiyesinden ve Atatürkten basa ibret dersleri alırsa bu kendisine mutlaka fayda verecektir. Muallâkta iktidar olmayacağı gibi taht da olmaz. Hır otoritenin, mutlaka bir çengele asılı durması lüzumunu Şah anlamadıkça, kendisi de bir çeşit kontrol ve murakabe altına girmedikçe, yarattığı bu Parlâmentoya kendisi herkesten önce değer vermedikçe İrandaki karışıklıklar devam edecektir ve Şahın iyi niyetleri bir gün kendisiyle beraber İrandan kaybolup gidecektir.

Ondan sonra komşu memleketi korkunç bir kaosun beklemekte oluşu, meseleye bizim de büyük önem vermemizin sebebidir.

İran Şahı ve eşi Farah

Elektrikli günlerde

AKİS

Yıl: 10 8 Haziran 1963 Sayı: 467 Cilt: XXVII

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Gülen vatandaşlar

Mesut günlere doğru

Millet

Haftanın havası

Çok merak, biraz heyecan, kapanmakta olan üzüntü ve bunların hepsinin üstünde bir rahatlama.. İşte, bitirdiğimiz haftanın havasını yapan unsurlar. Merak, başlayan duruşmaların ne netice vereceğinin merakıdır. Heyecan, önümüzdeki günlerin dolu günler olmasının neticesidir. Üzüntü, ayaklanmada kurbanlar verilmesinin ve kan dökülmüş olmasının yüreklere akıttığı hüzündür. Bunların hepsinin üstündeki rahatlama ise, 20-21 Mayıs gecesi Türkiyede bir devrenin kapanmış olduğuna dair inancın gittikçe artması, kuvvetlenmesi, herkes tarafından daha iyi görülmesi sayesinde gündelik hayatımıza yerleşmektedir. Bunu, haftanın başında en mükemmel şekilde İsmet İnönü ifade etti. "Her an bir şey olacak havası, kesin olarak iflâs etmiştir" dedi.

Gerçekten de, aylardır memlekete huzursuzluk vermek için ellerinden gelen hiç bir şeyi esirgemeyen, kendilerini bir takım hayalî kuvvetlerin temsilcisi gibi göstererek manevî, hattâ maddî şantaj yapanların -bunun delilleri tesbit edilmiştir- hallerine bakınız. Hepsinin süngüsü düşmüştür, hepsi süt dökmüş kediye dönmüşlerdir. Bunun başlıca sebebi, memleketin sağlam kuvvetlerinin, asıl temayüllerini açıkça ve kesinlikle belli etmiş olmalarıdır. Memleketin sağlam kuvvetlerinin, Ordusu ve Basınıyla, aydını ve sağduyu sahibi halkıyla, Gençliği ve olgun şahsiyetleriyle Türkiyenin demokratik sistem içinde, her türlü silâhlı macera emelinden uzak olarak yaşaması gerektiğine iman ettiği herkesçe görülmüştür. Gene İsmet İnönünün tabiriyle "ateş imtihanından geçen" bu temayül, vatandaşın üzerindeki bir yükü, bir kâbusu kaldırmıştır.

Bununla beraber belli olan, bu yükü, bu kâbusu millete reva görenlerin aslında ne korkak, ne iki para etmez, ne kof sokak kabadayıları olduklarıdır. Bir takım kimseleri, ellerinde silâh, sokaklarda macera aramaya teşvik edenler, onların hislerini, zaaflarını, hırs ve ihtiraslarını tahrik edenler onları ithamda da şampiyonluğu başkasına kaptırmamışlardır. Bu, yarın öbür gün bu çeşit yeni tahriklerin hedefi yapılmaya çalışacaklar için bir ders ve ibret örneği teşkil etmelidir. Memleketin ve milletin kahredici ekseriyetinin, yayılmak istenilen "Bu Türkiye Demokrasi ile adam olmaz.. Ona, eli sopalı bir idare lâzım" havasının yanında değil, tam karşısında bulunduğu 20-21 Mayıs gecesinin ispat ettiği en önemli husustur. O gece zafer kazanan kuvvetler, Türkiyede işlerin yürüdüğüne ve daha da ancak böyle yürüyeceğine imanlarını gözler önüne sermişlerdir ve biten bu haftanın

HAFTANIN İÇİNDEN

"Mayısta 7 Gün"

Metin TOKER

Bugünlerde bir kitap okuyorum. "Seven Days in May =Mayısta 7 Gün". Amerikada bütün satış rekorlarını kırmış "best-seller"lerden biri. Çok cazip, çok tatlı, çok meraklı bir roman. Mayısta bizim geçirdiğimiz günlerden sonra benim için ayrı bir manâsı ve düşündürücü tarafı oldu.

Amerikada, memleketin demokratik sistemle idare edilemeyeceği, işlerin o usulle yürümeyeceği havası esmeğe başlıyor. Sene, 1972. Cumhurbaşkanı, ruslarla bir anlaşma imzalamış. 1 Temmuz tarihinden itibaren, her iki taraf da nükleer silâhlarım yok edecek. Amerikada askerler buna itiraz ediyorlar. İddiaları, rusların samimi olmadığı ve Başkanın oyuna gelmiş bulunduğudur. Bir takım siviller çeşitli sebeplerle onlara katılıyor veya onları teşvik ediyor. Başkan, yaptığı işlerin üstünden yaldız akmayan bir «dam. Bu yüzden, anketler gösteriyor ki memleket içinde popülaritesi en düşük seviyededir. Kuşlara taviz vermekte olduğu, Amerika için tehlikeler yarattığı, safdil hayallare kurban gittiği propagandası işletiliyor. Genel Kurmay Başkanı ise, aksine, parlak bir general. Kuvvet Komutanla" rından bazılarıyla birleşiyor ve rejimi değiştirip başka bir sistem içinde, bir askeri idare altında Amerikayı ihya etmek kararı veriyor.

Hükümeti ele geçirmek için bir darbe plânı hazırlanıyor. Vurucu kuvvet olarak, hiç kimsenin haberi ol" maksızın kurulan ve eğitim gören dörtbin kişilik bir birlik tertipleniyor. Mayısın 17'sinde, bütün memlekete şamil bir alarm vardır. O fırsattan faydalanılarak vurucu kuvvet jetlerle ana şehirlere gönderilecek, muhabere şebekesi ele geçirilecek, Başkan esir edilecek ve radyoyla, televizyonla memlekete ihtilâl yapıldığı, Silâhlı Kuvvetlerin idareye el koyduğu bildirilecektir. Asi liderin yanında, bir silâhsızlanma olursa menfaatleri ha" leldar olacak iş adamlarının temsilcisi bir senatör, bir şarlatan televizyon tefsircisi, faşist temayüllü ve politikacı düşmanı albaylar vardır. Bir çok başka kimse ise, iyi niyetle teşebbüsü desteklemektedir, zira Başkanın politikasını gerçekten tehlikeli görmektedir.

Mayısın 10'unda, asi liderin yanında çalışan bir Albay, Genel Kurmayda pazar nöbetindeyken bir şeylerin döndüğünü hissediyor. Bazı tesadüfler kendisindeki bu hissi kuvvetlendiriyor. Gerçi hazırlanan tertip, Amerika için inanılmaz bir şeydir. Bu yüzden Albay çok tereddüt geçiriyor. Ama en sonda, Cumhurbaşkanına gidiyor ve şüphelerini söylüyor. Başkan da önce kulaklarına inanamıyor. Amerikada bir askeri ihtilâl teşebbüsü! Fakat küçük bir tahkikat Albayın şüphelerinin doğruluğunu ortaya koyuyor.

Harekete yedi gün vardır. Yedi. Mayıs günü. Başkan en güvendiği adamlardan küçük bir heyet kuruyor. Meseleyi aleniyete vurması imkânı yoktur. Buna kimse inanmayacak, herkes kendisini deli sanacaktır. Asi lideri azletmesi mümkün değildir. Bu, memleketin itibarını ve güvenliğini mahvedecek bir skandal olacakta. Fakat teşebbüsün mutlaka önlenmesi de lâzımdır. İşte kitap, dramatik yedi günün hikâyesini anlatıyor. Sonda Başkan ve arkadaşları muvaffak oluyorlar, delice hayal tahakkuk etmiyor. Amerika, kendi sistemi içinde, demokratik sistemle hayat tarzını devam ettiriyor.

Amerikada bile!.. İnsan, kitaba başladığında böyle bir teşebbüsün Amerikada bile hazırlanmasına, bir askeri idare hevesinin Amerikada bile doğmasına, Amerikada bile Demokrasi aleyhtarı bir havanın esmesine şaşmadan edemiyor. Ama kitabın yazarları -roman, iki yazarın müşterek eseridir- meseleyi o kadar güzel, açık ve inandırıcı bir tarzda ortaya koyuyorlar M hikâye bir saçmalık olmaktan süratle çıkıyor ve kıymet kazanıyor. Zaten, bütün satış rekorlarını kırması da bu yüzdendir. İnsan anlıyor ki bu çeşit temayüller bir takım şartlar yanyana, üstüste geldiğinde en ileri toplumlarda bile taraftar buluyor, tahrik yapıyor, teşvik edici rol oynuyor. Romandaki 1972 Amerikası işsizliğin artmış olduğu, subayların az maaştan şikâyetçi bulundukları, bazı menfaatlerin ve şahsi ihtirasların kendilerine idealist maskeler sağladığı. Basyanın kalkınmasının gıpta uyandırdığı bir Amerikadır. Üstelik, nükleer bombanın insanlardaki şahsi güven hissini yek etmesi ve hepsini bir kolektif tehlikeye maruz bırakması, demokratik rejimin esasını teşkil eden endividüyalizmi zayıflatmıştır. Kolektif tehlikeye karşı bir kolektif masuniyet İştiyakı yavaş yavaş ruhlarda, zihinlerde birikiyor. Çok kimse "Olmuyor.. Hayır, olmuyor. Bu sistem artık yürümez" demeye başlıyor.

İşin bir başka cephesi, demokratik statükoya muhafaza gayretinde olanların toplum içinde eksantriktiğin verdiği yaldızdan mahrum bulunmaları, buna mukabil "eksantrik basitlikler" söyleyenlerin kütlelerce parlak zekâlar olarak görülmeleridir. Kitaptaki televizyon tefsircisi, ki on milyona yakın İnsana hitap etmektedir bu çeşit bir şarlatandır. Asilerin lideri de, askerler arasında yaldızlı isim yapmış bir şahsiyettir. Bu, mücadelede tabii bir muvazenesizlik yaratmaktadır.

Ama zafer, niçin Başbakanda ve arkadaşlarında kalıyor? Çünkü onların safında, her şeyin üstünde sağduyunun bulunduğu ve çatışma saati geldiğinde ekseriyette olan sağduyu sahiplerinin silkinip canlandıkları görülüyor. Demokrasinin fazileti de, kuvveti de budur. Başka bütün temayüller, kuyruklu yıldızların parlaklığma sahip olmakla kalmıyorlar, ömürleri de kuyruklu yıldızların ömürleri kadar oluyor. Sağlam bünyeler bu temayülleri söküp atıyorlar ve tecrübelerden, Demokrasiye imanları tazelenmiş olarak çıkıyorlar.

İki amerikalı yazarın 1972 Amerikasında bu çeşit bir macera hayal etmiş olmaları ve bu Tornanın bütün satış rekorlarını kırması bir başka Mayıs gecesini Ankarada, ateş hattında yaşamış olanların iman ve mücadele gücünü arttırma m asına imkân var mıdır? Suriye diyoruz, Irak diyoruz ve üzülüyoruz. İşte Amerikada, iki amerikalının hayali!

Kıymetli olan, neticedir. Anlaşılıyor ki sapık, her yerde çıkar ve çıkacaktır.

getirdiği rahatlamanın başlıca sebebi budur.

Şimdi unutmamamız gereken, bu imanı büsbütün kuvvetli, münakaşa edilmez hale getirmenin bizim, bu inanca baş koymuş her sahadaki mem leket evlâtlanmn başlıca görevimiz olduğudur. Birleşik bir cepheye karşı dağınık savaşmanın müşkilâtını, son tecrübe göstermiş olmalıdır.

İsyan

Duruşmalar

(Kapaktaki konu)

Bu haftanın sonundaki Cuma günü, sabahleyin, saatin 9'u bir kaç dakika geçtiği sırada Ankaradaki Mamak Muhabere Okulunun baraka tarzındaki Duruşma Salonuna 20-21 Mayıs gecesi sanıkları girmeye başlayınca gözler bir kaç kişiyi aradı: Talat Aydemir, Alpaslan Türkeş, Muzaffer Özdağ, Dündar Seyhan.. Kafilenin başında bunlar yoktu. Başı, Harp Okulunun bir kaç genç, fakat hâdiselerde tam sorumlu öğrencileri çekiyordu. "Büyük Grup" kafilenin ortasındaydı. İçlerinden en ilerde olan kısa boyu, şişman vücudu, gerdanı sarkmış yuvarlak yüzü ve ortadan ayrılmış dalgalı beyaz saçlarıyla Talat Aydemirdi. Diğerleri onu takip ediyorlardı. Liderlik için birbirlerine girmiş olan grup mensuptan, kozlarını nihayet paylaşmışa benziyorlardı. Talat Aydemir hem ötekilerin önünde yürüyordu, hem de sanık listesinde numarası bir idi. Yüz numara, Muzaffer Özdağdı.

İsyan hareketinin sanıkları o gün, saat 9.30'dan itibaren Ankara 1 Numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesi önünde yargılanmaya başladılar. Memleket, duruşmanın safahatından Antara Sıkı Yönetim Komutanlığı tarafından yayınlanan tebliğ vasıtasıyla haberdar oldu. Askerî Ceza Muhakemeleri Usul Kanununa göre askeri muhakemeler, mahkeme heyeti aksine karar almadığı takdirde âlenidir, fakat yayınlanması yasaktır. Tuğgeneral Fevzi Basmacının başkanlığında, Denizci Yargıç Albay Numan Özdalga ve Kurmay Albay Mehmet Harputtan teşekkül eden mahkeme heyeti böyle bir "aksine karar" almadı. Bu bakımdan, duruşmaların safhaları hakkında bilgi kaynağı bun dan böyle de Sıkı Yönetim Komutanlığının tebliğleri olacaktır. Gazeteler ilk tebliği büyük başlıklarla yayınladılar.

Cemal Tural

Tarihi vazife

Gidiş

Cuma sabahı erken saatte, yüz kişi kadarlık bir kalabalık Sıkı Yönetimin İrtibat Bürosunun yerleşmiş olduğu Jandarma Subay Okulunun tinimde toplandı. Bu sıralarda yağmurun yağmadığı, güneşli ender Ankara günlerinden biriydi. Kalabalığın bir kısmını teşkil edenler gazetecilerdi. Mahzun yüzlü bir kaç kadının "sanık yakınları" olduğu anlaşıldı. Diğerleri, dinleyicilik mazhariyetine erişmiş ender kimselerdi. Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığı bir gün önce bir tebliğ yayınlayarak mahkeme salonunun ancak 284 kişilik olduğunu bildirmiş, fazla müracaat istememişti. Tebliğ tesir etmiş olmalı ki, ilk günkü duruşmada bir çok boş yer gözden kaçmadı. Dinleyicilerin ekseriyetini kurmay subaylar teşkil ediyordu.

İrtibat Bürosu iyi ve muntazam çalıştı. Gazetecilere, saat 7'de Büro önünde bulunmaları tebliğ olunmuştu. Saat 7'yi bir kaç dakika geçmişti ki herkes iç bahçeye alındı ve orada, daha önce hazırlanmış olan giriş kartları dağıtıldı. 6 numaralı otobüs basın mensuplarına ayrılmıştı. Saatin 8'i biraz geçtiği sırada kafile hareket etti. Otobüslerin önünde bir trafik arabası ve bir polis cini vardı. Kafilenin sonunda asker! inzibat cini bulunuyordu. Siren çalınarak kendisine yol açılan kafileyi o erken saatte Ankara caddelerinde görenler bir an, içindekileri sanıklar sandılar. Halbuki sanıklar muhakemenin yapıldığı bölgede mevkuf tutuluyorlardı. Bir gazeteci arkadaşlarına:

"— Aman çocuklar, pek gülmeyin. Yaptılar, ettiler, bir de sıkılmadan sırıtıyorlar derler" demekten kendini alamadı.

Salon

Gazeteciler ve dinleyiciler salona girdiklerinde Yassıadayı hatırlamaktan geri kalmadılar. Bir defa, Ordu Foto Film Merkezi, Komutanı Yarbay Nusret Eraslan idaresinde gene mükemmel bir teşkilât kurmuştu. Salonun muhtelif yerlerine projektör ve reflektörler konmuş, bir setin üzerine sinema alıcısı yerleştirilmişti. Ama Yassıadanın aksine, bu defa hiç bir şatafata yer verilmemiş olduğu sezildi. Zaten, o tecrübeden ders alınarak duruşmaların bir panayır havasına taürünmemesinin ve süratle bitirilmesinin tedbirleri alınmıştı.

Salonun nihayetinde, yargıçlar heyetinin kürsüsü vardı. Kürsünün arkasına çapraz iki türk bayrağı gerilmişti. Ortada, adaleti temsil eden bir terazi resmi göze çarpıyordu. Savcılık makamı, yargıçların sağma düşüyordu ve üzerinde bir başka türk bayrağı küçük bir direğe çekilmişti. Onun gerisinde, salonun kumandanının kürsüsü yer alıyordu. Sanıklar için salonun ortasında, etrafı tahta parmaklıkla çevrili 108 kişilik yer ayrılmıştı. Oniki iskemleli dokuz sıraya 103 sanık oturacaktı. Sanıkların gerisinde bir başka bölme dinleyicilerin yeriydi. Sanıkların sol tarafında ise, masalı ve sandalyalı, 28 kişilik basın kısmı hazırlanmıştı. Onun yanında tanıklar kısmı bulunuyordu. Bir küçük bölme de "Hükümet ve Ordu Büyükleri" içindi. Orada oturanlar arasında sadece bir kaç general ile bir iki milletvekili görülüyordu. Emniyet Genel Müdürü de ilk günkü duruşmayı takip edenler arasındaydı.

"Sanıklar getirildiler"

Gazeteciler ve dinleyiciler yerlerini aldıktan biraz sonra kara, deniz ve hava kuvvetleri mensuplarından müteşekkil bir muhafız birliği sert adımlarla salona girdi. Sanıklara' ayrılan kısmın sağında dört kara, gerisinde dört deniz, solunda dört hava eri makineli tabancaları sandalyalara çevrilmiş olarak yer aldı. Görevli subaylar bellerinde tabanca taşıyorlardı. Salonda derin ve sessiz bir bekleyiş anı oldu. Heyecan çok

kimsenin yüzünden okunuyordu. Yarbay Nusret Eraslanın elemanları ışıkları yakıyorlar, söndürüyorlar, tecrübeler yapıyorlardı. Yassıada Duruşmalarını takip etmiş olanlar çok kimseyle tanış çıktılar. Küçük ve hafif baş selamlaşmaları oldu. Buna rağmen bütün gözler kapıdaydı. Sanıkların içeri girip yerlerini almaları bekleniyordu.

İlk sanıklar kapıda göründüklerinde tansiyon arttı. Sanıklar tek sıra halindeydiler. Harekete asker olarak iştirak etmiş olanlar üniformalarını sırtlarında muhafaza ediyorlardı. Çoğunun kılığı, o geceki kılığıydı. Emekliler tabiî sivil giyinmişlerdi. Talat Aydemirin ve başlıca suç ortaklarının sırtlarından, taşımaya hak lan bulunmayan üniformalar çıkarılıp alınmıştı. Sanık kafilesinin çoğunu genç teğmenler teşkil ediyordu Büyük kısmı tank teğmeniydi. Bunlar 1961'li subaylardı. Yani. Harp Okulunun son sınıfında 22 Şubat hareketine katılmışlarken milletin atıfetine uğrayan ve subaylık haklan ellerinden alınmayan 'eski Aydemirciler. Ne olup bittiğini pek anlamayan, şaşkın ve sinirli bir halleri vardı. Daha sonra bir kısmı rahatsızlandı ve zaman zaman dışarıya çıkarılmalarına zaruret hasıl oldu.

Sanıklar, kararnamedeki numara sıralarına göre oturtulmadılar. Girişte olduğu gibi oturmada da Ayde mir ve 22 Şubatın bir kaç kodamanı ile Türkeş ve üç adamı hemen hemen aynı blok içindeydi. Kararnamenin sonundaki Halim Mentee ilk sırada ondan bir kaç numara öncede yazılı 22 Şubatçıların avukatı Saffet Olgaç ise son araların birindeydi.

Sanıklar oturduktan sonra salonda yeniden bir bekleyiş başladı. Dakikalar öylesine yavaş yürüyordu ki Muhafız erlerin, makineli tabancalarıyla birlikte taşıdıktan siyah coplar aheste aheste sallanıyor, Foto Film Merkezinin elemanları fotoğraflar, filmler çekiyor, anlamı çıkırdığı seste.. başka ses duyulmuyordu. üzerine en fazla fan parlatılan sanık Talat Aydemirle Alpaslan Türkeş oldu. Tür keş zaman zaman dudaklarını ıslatıyordu. Sinirli bir hali vardı. Aydemir, fiziği itibariyle daha derli toplu görünüyordu.

Saat tam 9.30'da, Yargıçlar Heyeti ve Savcılar salona girdiler. Yargıç Deniz Albayı ile savcılar üniformalarının üstüne cübbelerini giymişlerdi. Mahkeme Başkanı ve üye Kur may Albay sadece üniformalarıyla ideler.

Başkan "Ben Birinci Sıkı Yönetim Mahkemesi Başkam Tuğgeneral Fevzi Basmacıyım" diyerek duruşmayı açtı.

Merakla beklenen haber

Öğleyin, radyolar haber bültenlerine başladıklarında bütün yurtta derin bir merak ve heyecan vardı. Ankara Radyosu ne haberlerin özetinde, ne de ilk haber olarak duruşmalarla ilgili bir şey söylemeyince çok kimse hayal sukutuna uğrayarak düğmeyi çevirdi. Ama, hata etti. Zira üçüncü haberden sonra spiker, sabahleyin başlayan duruşmalara ait bilginin biraz sonra verileceğini bildirdi. Anons, bir kaç defa daha tekrar edildi.

Aydemir cezaevine girerken..
Bir sıçrarsın çekirge..

Öğleden sonra bütün Türkiyeyi saran bu merak, duruşmanın başlamasından itibaren Mamaktaki baraka tarzındaki duruşma salonunun havasına hâkim oldu. Başkan Basmacı, duruşmaları açtıktan sonra mikrofonu, duruşmayı idare edecek olan Yargıç Deniz Albayı Özdalgaya verdi. Özdalga, ilk dakikadan itibaren salona hâkim oldu. Ciddi bir tavrı, tok bir sesi vardı. Usûl gereğince sanıklardan, mahkeme heyetine itimatları olup olmadığının sorulacağım bildirdi. Her sanık, adı okunduğunda kalkacak ve "Mahkeme heyetine itimadınız var mıdırt" sualinin cevabım verecekti. İlk olarak 1 numaralı isim, Talat Aydemir ismi okundu. Kısa boylu, şişman asi lider "Tam!" cevabını verdi. Onu diğer sanıklar takip ettiler. Çoğu "İtimadım vardır" diye mukabelede bulundu. Bütün sanıklar, 22 Şubatçıların avukatı hariç asker veya emekli asker olduklarından topuklarını birleştiriyorlar ve öy le cevaplarını bildiriyorlardı. Bütün sanıkların mahkemeye itimatları bu lunduğu anlaşıldı.

Bu safha bittiğinde, usulün başka bir icabının yerine getirilmesinin gerektiği Albay Özdalga tarafından açıklandı. Gerçi sanıkların isimleri ve açık hüviyetleri son tahkikatın açılmasıyla alâkalı kararnamenin başında vardı. Ama bunun bir defa daha, sanıklarn kendileri tarafından, mikrofon başına gelinerek belirtilmesi lâzım geliyordu. Anlaşıldı ki mahkeme heyeti usulün bütün inceliklerine dikkat edecek ve bir usûl hatası yapmamak için azami nisbette itinalı hareket edecekti.

1 numaralı sanık Talat Aydemir, hüviyetini söylemek için mikrofonun başına geldiğinde saat ona yaklaşıyordu. Asi lider 1333 doğumlu olduğunu, Söğütte dünyaya geldiğini ve emekli kurmay albay bulunduğunu ifade etti. Onu diğer emekliler takip ettiler. Ondan sonra daha gençler, muvazzaflar takip etti. Türkeş ve arkadaşları "son görevleri" olarak M.B.K. üyeliğini veya elçilik müşavirliğini söylemediler. Emekliliğe sevkedildikleri rütbelerini bildirdiler. Sadece Rifat Baykal emekli olduğunu söylemeyi unuttu. Yargıç onu tashih etti.

Hüviyetlerin tesbiti uzun sürdüğünden salondaki hava bir ara dağılır gibi oldu. Fakat sanıklar, ne olup bittiğini daha iyi anlar haldeydiler. Bir kaç Harp Okulu öğrencili sanık fenalık geçirdiler. Bir diğer kısmı başka ihtiyaçları için salonu bir süre terkettiler, Sonra tekrar gelip yer lerini aldılar.

Bu arada, muhafız erler müntezem fasıllarla nöbet dertleşiyorlar ve aynı tertip içinde yerlerini yenileri alıyordu

Savcı konuşuyor

Hüviyet tesbiti işi tamamlandıktan sonra -Yargıç, sanıkları savunacak 11 avukatın müracaat kâğıtlarını daha önce almıştı- söz, iddia makamını işgal eden Yargıç Binbaşı Turgut Akana verildi. Orta boylu, saç lan dökülmüş, sert çizgili, üniforma-

"ÇENGEL"

Yurdun içinde ve dışında, son "ateş tecrübesi"nden çıkan Türk Ordusu, her şeyden çok bünyesinin sağlamlığı dolayısıyla hayranlık uyandırmıştır,

2021 Mayısçıların ekseriyetini, 22 Şubatçılarla diğer emekli subayların teşkil ettiği bilinmektedir. Bunların, askerlik okutulan okullarda "Çengel" diye anılan ve zararlı cereyanları Ordu içine sokmak maksadıyla kullanılan usulü tatbik ettikleri şüphesizdir. Askerlik okutulan okullarda, bu "Çengel Manevrası"na nasıl karşı konulacağı öğretilmektedir. "Çengel" bilhassa komünistlerin başvurdukları birsızma metodudur. Ordu, bu konuda sıhhatli olduğunu göstermiştir.

Gizli cereyanın yayıcıları bir birlikte şahsi, hususi veya fikri sebeplerle kendilerine yakın birini bulmaya çalışmakla işe başlarlar. Böyle birini güzlerine kestirirlerse ona sokulurlar, yavaş yavaş açılırlar. Evvelâ plâtonik sahada kalan konuşmalar, sohbetler eğer zemin müsaitse daha ileriye götürülür. Çengelin takılmış olduğu kimseye esas hedefler, gaye, hatta plân ve hazırlıklar bildirilir, ondan bu hususta yardımcı olarak ne yapabileceği sorulur. Birlik üzerinde ne dereceye kadar müessirdir, başka kimleri şebekeye alabilecektir, ne kadar kuvvet getirecektir? Bunların tesbiti, büyük hareketin hazırlayıcıları için önemlidir. Gerçi çok zaman evdeki hesabın çarşıya uymadığı bir gerçektir. Ekseriya farkedilir ki söylenenlerin hepsi hayaldir ve elde kalan, kendisine çengel takılmış budaladan ibarettir. Hatta onun bile ağdan dışarı kaçtığı görülmüştür. Ama bir topluluğu ele geçirmek için, mesela komünistler dahi bundan daha tesirli bir sistem kuramamışlardır.

Bir bakıma, bununla hücre usulü arasında az fark vardır. Herkes, kendisiyle temas halinde olan kimseyi tanır. Ancak teşkilâtta rolü ve mevkii yükselenlerdir ki daha geniş muhit sahibi olurlar ve idareci vaziyetine geçerler.

Bir başka başarı şansının, şartlar olduğu açıktır. Memleket gerçekten ihtilâl havası içindedir, herkes bunun lüzumunda müttefiktir, hazırlığa katılanlar çığ gibi büyür, artar. Ama ihtilâl sadece bir maceradır, sadece şahsi hırs ve ihtirasın eseridir, o zaman çengel takılan kimselere, düşkünlükleri neyse o vaad edilir ve karakteri düşük olanlardan başkası elde edilemez. Rusların casus diye Batı Avrupadan buldukları şahısların hepsi ya cinsi sapık, ya içki veya kadın müptelasıdır. Yoksa, bir kızıl ideolojiye idealist sebeplerden hizmet edenler parmakla gösterilecek kadar azdır.

Tıpkı onun gibi, makam ve mevki, süratli terfi, yahut zıplamak hoplamak ilerleme vaadi bünyesi kuvvetli bir Orduda, maceracıların peşinden gidecek bir avuç kısandan başkasının teminine imkân vermez.

Nitekim vermemiştir de ve bundan dolayı millet, ordusuyla ne kadar öğünse azdır. Bu, iç ve dış güvenliğimizin mükemmel ellerde olduğunun göğüs kabartıcı delilidir.

---

sini örten cübbesi içkide son derece vakur duran Başsavcı son tahkikatın açılmasıyla ilgili yazılı kararnameyi okumadan önce kendi küçük notundan bir girizgâh yaptı. Binbaşı Akan, bugün duruşmasına başlanılan hâdisenin ağır, çirkin ve seni olduğunu belirttikten sonra duruşmalarda sanıkların yüzlerindeki maskenin tamamen düşürüleceğini bildirdi. Akanın bu konuşması kısa, fakat veciz oldu. Sanıkların, tanı amile şahsi ilhtirasla hareket ettiklerini, milletin haklarını silâhla gaspetmek heveslesinin Ordu ve millet tarafından bozulduğunu söyledi, şimdi bunun hesabını vereceklerini, Orduyu da, milleti de hiç tanımadıklarını, bilmediklerini belirtti. Başsavcı bu sözleri söy lerken sanıklar durumlarının vehametini daha iyi anlamışa benziyorlardı. Binbaşı Akan, bundan sonra kararnamenin okunmasına geçti. Kararnameden anlaşılıyordu ki tahkikat sırasında dört çeşit suç tesbit edilmiştir.

Cürüm ve ceza

Talat Aydemir ve hareketi idare eden, harekete silâhla katılan, o gece faaliyet halinde bulunan arkadaşları Türk C. Kanununun 146. maddesinin 1. fıkrasında ifade edilen Anayasanın cebren tağyiri ve tebdili suçunu işlemişlerdir. Bunlar hakkında istenilen ceza ölüm cezasıdır. Bu ceza verildiği, cezayı Askerî Yargıtay ve sonra T.B.M.M. tasdik ettiği takdirde muvazzaf askerler kurşuna dizilmek, diğerleri asılmak suretiyle idam edileceklerdir. Kararnamede 3S kişi hakkında bu ceza istenmektedir. Fakat duruşmanın sonunda Başsavcı tarafından okunacak iddianamede şahıslar hakkında istenilecek cezanın değişik olması kabildir. Bunu, duruşmaların safahatı tayin edecektir.

İkinci bir suç, Anayasayı cebren tağyir ve tebdile teşebbüs fiiline iştirak edenlerin işledikleri suçtur. Bu, Türk C. Kanununun 146/3 maddesinde belirtilen suçtur ve cezası 5-15 sene hapistir. Haklarında bu maddeye göre ceza istenilenler Aydemirle darbeyi plânladıkları halde harekete fiilen katılmayanlar, o gece ortada görünmeyenlerdir.

Kararnamede belirtilen üçüncü suç, 146. maddede tarif edilen fiili, yani Anayasayı kaldırmak ve bu kanunla kurulmuş olan B.M.M. ni İskata veya vazifesini yapmaktan mene teşebbüs fiilini gerçekleştirmek üzere gizli ittifaklar kurmak fiilidir. Türk C. Kanununda bu suç, 171. maddede gösterilmektedir ve cezası 4-12 yıl hapistir. Kararnamede bu ceza Alpaslan Türkeş ile arkadaşları olan 14'ler hakkında istenmektedir.

Bir de, vuku bulacak hareketten haberdar oldukları halde bunu Hükümete bildirmemek suçu vardır ki bundan suçlu görülenler o gece Harp Okulunda veya başka yerlerde görevli bulundukları halde görevlerinin gereğini yapmayan muvazzaf subaylardır.

Başsavcı kararnamenin bu kısmını ağır ağır okudu ve sonra, sanıkların hüviyetleri daha önce tesbit edilmiş olduğundan o faslı atlayarak hâdisenin nasıl tertiplendiği, geliştiği, fiiliyata konulduğu, kimlere ne görev verildiği kısmına geçti.

Eser!

Başsavcının kararnamenin bu kısmını okuyuşu sanıklardan ziyade dinleyicileri alâkadar etti. Zira kararname, usul gereğince duruşmaların başlamasından üç gün önce sanıklara dağıtılmıştı. Buna rağmen içlerinden bazıları, meselâ Muzaffer Özdağ, ken disiyle alâkalı kısıni okunurken başını sallayarak ve sanki pek tuhaf bir şey duyuyormuşcasına sinirli sinini gülmekten kendisini alamadı. Kararnameyi dinleyenler, 80-21 Mayıs gecesinin bütün "perde arkasını öğrenmek fırsatım buldular.

Kararnamede belirtilen şudur:

27 Mayıstan sonra, 27 Mayısın ma nasını hiç anlamayıp bir silâhlı darbe yoluyla iktidarı ele geçirmek is-

teyen üç grup türemiştir. Bunların ilki, 14 terdir. M.B.K. nin bu ondört üyesi, daha İhtilalden biraz sonra seçimsiz iktidarın üzerine oturmayı tasarlamışlardır; Fakat Komitenin kahir çoğunluğu ve Ordu bunlara karşı vaziyet almış, bunlar yurt dışına gönderilmişlerdir. İkinci grup, Talât Aydemirin 22 Şubatçılarıdır. Bunlar 22 Şubatta harekete geçmişler? ancak başarı kazanamamışlar, Ordudan uzaklaştırılmışlardır. Üçüncü grup ise, pek gelişmeyen ve kararnamede belirtildiğine göre hakkında fazla delil bulunmayan 11 Havacı Subay grupudur. Bunlardan sadece bir tanesinin, Halim Menteşin aktif rol oynadığının emarelerine tahkikat sırasında tesadüf edilmiştir.

Darbeci grupların içinde faaliyet bakımından önde gelenler 22 Şubatçılar olmuştur. Bunlar, Ordudaki yerlerini tekrar alabilmek için bir yandan idari dâvalar açarken diğer taraftan da tam bir Hükümet Darbesi planlamışlardır. Ordunun içine sızmak. için Çengel usulüyle harekete geçmişlerdir, aralarında görev taksimi yapmışlardır, bir takım kimselerden para alarak masraflarını karşılamışlardır ve hepsinin üstünde inanılmaz vaadlerde bulunarak adam kandırmışlardır. Kararnamede belirtildiğine göre bunlar tahkikat sırasında kendilerini savunmak için "Bizim gayemiz, Orduya dönüp şerefimizi kurtarmaktan ibaretti. Başka bir hedefimiz yoktu" demişlerdir ama, ele geçen vesikalar bunun aksini göstermektedir.

Bunların kurmak istedikleri devlet şekli şuydu: Bir Devlet Başkanı bulunacaktır. Buna bağlı bir Askeri Cunta olacaktır. Onun yanında, en kişi kadarlık bir M.K. -muhtemelen Milli Konsey- kurulacaktır. Cunta ite M.K. üyeleri devlet memuru statüsünü hala olacaklardır. Yani gerektiğinde değiştirilebileceklerdir. Bir de, sivillerden mürekkep bir kukla kabine olacaktır. Aydemirin evinde bulunan böyle bir Bakanlar Kurulu listesi: hakkında Kararnamede tafsilât varilmektedir. Bildirildiğine göre bazı makamların karşısı boştur, bazılarının karşısında ise rümuz vardır. -Bunun manası sudur: Ne bitelim, meselâ Aydemir "Başbakan" veya "Maliye Bakanı" yazmıştır, onların karşısını boş bırakmıştır. Meselâ "Dışişleri Bakanı" yazmıştır. Onun karşısına N harfi koymuştur. Böyle..-

Kararnamede. hazırlığı bu olan bir devletin demokratik sistemle hiç bir alâkası olamayacağı belirtilmekte ve

Alpaslan Türkeş
İpliği pazara çıktı.

22 Şubatçıların hükümeti devirip rejimi değiştirmek niyetlerinin şubuta vardığı açıkça bildirilmektedir.

Kumpas

Ancak, 22 Şubatçılar -idealistler!- liderlik meselesinde anlaşamamışlardır. Bir toplantı yapmışlar ve başkanlığa Emin Aratı getirmişlerdir. Fakat bunu Talât Aydemir kabul etmemiş, fiili lider olarak kalmıştır. Daha sonra Aydemirin, Dündar Seyhan ve Necati Ünsalanla da arası bu yüzden açılmıştır. Buna rağmen müşterek çalışma devam etmiş, İstanbulda bir emekli albay, Cevat Kırca ona buna giderek haraç toplamış, adamlar bulmuş, bazı toplantılar tertiplemiştir.

22 Şubatçılar, kendi içlerindeki bu çekişmeyi bir tarafa bırakarak diğer iki darbeci grupla da işbirliğine gitmişlerdir. Türkeş, 22 Şubatçılar tarafından karşılanmıştır. Sonra, Türkeş ve Aydemir iki defa görüşmüşlerdir. Tabii bunda meşhur liderlik meselesi bahis konusu olmuş, iki ahbap işin orasında anlaşamamışlardır. Bunu Aydemir, ifade etmiştir.

Kim lider olacak? Sim başa geçecek? Yani, büyük post kimin malı bulunacak? Tahkikat göstermiştir ki üç sınıf darbecinin paylaşamadığı bu olmuştur. Bu arada, üç grubun temsilcileri İstanbulda Piyer Loti Otelinde bir araya gelmişlerdir. Vardıkları mutabakat şudur: Bu iç darbesiz olmaz. Ama darbe uzun vadeli olarak planlanmalıdır. Son mühlet de, 1965 seçimleridir. Darbecilerin, 1965 senesinde iyi bir seçim neticesi sandıklardan çıktığı takdirde bütün basan ve Orduyu alet etme şanslarının kaybolacağını müdrik oldukları kararnamenin bu kısmından anlaşılmaktadır.

Öne atlayan adam

Bir yandan bu anlaşmaya varılırken, gruplar birbirlerini atlatmak sevdasından da vaz geçmemişlerdir. Muzaffer Özdağın ele geçen bir vesikasından anlaşılmaktadır ki bu harika çocuk birlik birlik dolaşmış, genç subayları puvantajlamış, onları Aydemirden koparıp Türkeş emrine sokmak istemiştir. Bir yandan kendi sahası saydığı bir sahaya yabanın girinekte olduğunu anlaması, diğer taraftan kendi liderliğinin 22 Şubatçılar içinde dahi münakaşa konusu yapıldığmı görmesi Talât Aydemiri öne fırlayıp harekete geçmeğe zorlamıştır. Aydemire o harekette katılan katılmıştır, katılmayan katılmamıştır. Ama işin o tarafı, sadece 20-21 Mayıs gecesi için bir mana ifade etmektedir. Yoksa bu maceracılar aylar ve aylar, hiç fütursuz, hatta onu bunu haraca keserek kendilerini iktidara geçirecek bir dikta rejimi kurmalarını sağlayacak silâhlı isyanın hesabını, kitabını, post paylaşmasını yapmışlardır. Kararnamenin bu kısımları, Aydemirin ilk gece, radyoyu alır almaz niçin kendi ismini aceleyle okuttuğunu da gözler önüne sermiştir.

Kararname daha sonra, 20-21 gecesinin, AKİS okuyucuları için silinen hikâyesini anlatmakta, hangi birliklerden kimlerin nerelerde görev aldıklarını bildirmekte, plânın tatbikat safhasını anlatmaktadır. Bundan anlaşılan şudur: Türk Silâhlı Kuvvetlerinden sergüzeştçi Aydemire kapılan, eğer 22 Şubatın «seri bazı teğmenler" le Harp Okulu istisna edilirse hemen hemen hiçtir. Aydemir o gece, sırtına bir üniforma geçirerek Harp Okuluna gidip komutayı ele almış, fakat sabaha karşı her şeyi yüzüstü bırakarak kaçmış gitmiştir.

Başsavcı Akan kararnamenin ta kısmını okurken çok kimse başını eğmiş, düşünüyordu.

Öğleden sonra

Duruşma yargıcı Albay Özdalga saatin öğleye yaklaşmış olduğu sırada celseyi tatil etti. Kararnamenin geri kalan kısmı, saat 13.40'da açılacak ikinci celsede okunacaktı. Hakimler heyeti yerinden ayrıldıktan sonra salon komutanı Binbaşı önce çıkacak dokuz kişinin isimlerini okudu: Bunların başında gene Talât Ay-

demir vardı ve o gece harekatı kendisiyle birlikte bilfiil idare etmiş ideal arkadaşlarını kapsıyordu. Talat Aydemir hızlı adımlarla, başı öne etik ve tam karşısına gelen gazetecilere bakmamaya bilhassa dikkat ederek -bilindiği gibi Aydemir, hadise günü olan 20 Mayısta bir gazeteciye cakalı cakalı, ertesi sabah için randevu vermiş, kendisini "kabul edeceği" ni söylemişti!- salondan çıktı. Sekiz adamı kendisini daha az gayretli adunlarla takip ettiler.

Salon komutanı sırayla 28. Tümende muhafaza edilenlerle Muhabere Okulu mevkuflarını da yerlerine gönderdikten sonra gazetecileri ve dinleyicileri dışarı çıkarttı. Duruşma salonunun yanında bir başka barakada soğuk yemek satan bir kantin kurulmuştu. Gazeteciler, Sıkı Yönetim Komutanı Korgeneral Cemal Turalın orada bulunduğunu ve tertiplere bizzat nezaret ettiğini gördüler.

Öğleden sonraki celse, tam söylenilen vakitte açıldı. Sanıklar gene birerle kolda getirildiler. Şimdi aralarından çoğu, durumlarını daha iyi anlamışa ve bir Mayıs gecesi rüyasının kâbus haline geldiğini farketmise benziyorlardı. Milletin ve memleketin başıa getirmek istedikleri kâbus, kendi başlarındaydı. Çoğunun çalım ve cakasının kaybolduğunu görmek için öyle fazla dikkatli bir göze dahi ihtiyaç yoktu.

Albay Özdalga, Başsavcı Akana kararnamenin okunmasına devam etmesini söyledi. Kararnamenin sonunda, her şahsın suç derecesine göre hakkında istenilen ceza belirtiliyordu. İsimleri okunanlar, kararnameyi bildikleri halde sararmaktan kurtulamadılar. Sanıklar, suç gruplarına göre ayrılmışlardı. Haklarında kesin kelimeler kullanılanlar vardı, daha az dikkatli kelimelere hak kazananlar bulunuyordu.

Kararnameyi takip edecek olan sorgulardır. Salon, güneşin tesiriyle ısınmıştı. Perdeler örtülmüştü ve zaman zaman, bilhassa bilinen sanıklar mikrofon başıa geldiklerinde parlayan flâşlar, yanan reflektör ve projektörler Mamağın barakadan duruşma salonuna Yassı adanın havasını veriyordu.

Ama akşam, şehre dönülmek üzere otobüslere binilirken herkesin kanaati şuydu: Yassıadanın tecrübesinden faydalanılacaktır ve duruşmalar asgari zamandan daha fazla asla sürmeyecektir.

Çok taraflı oyuncular

Eğer Almanyada iş adamları, zenginler, sanayiciler adam olsalardı, gözlerini küçük ve basit menfaat hesapları örtmeseydi, aralarından bir kısmı halis alçak çıkmasaydı Hitler diye bir adam ne memleketinin, ne dünyanın başına belâ kesilebilirdi. Zira Bitleri, bir kısmı korkudan, bir diğer kısmı istikbale matuf yatırım yapma arzusundan dolayı bu iş adamları, zenginler, sanayiciler beslemişlerdir,

20-21 Mayıs gecesi Talât Aydemir ve arkadaşları muvaffak olsalardı ne biçim bir Türkiye kuracaklardı? Bir defa, muvaffak olmalarına imkân yoktu. O gece bir geçitli başarı kazansalardı Türkiye Irak ve Suriye gibi ihtilallerin ihtilâlleri, albayların albayları takip ettiği bir memleket olacaktı. Bunlar, küçük çocukların bile rahatça görebilecekleri gerçeklerdir. Ama, farzediniz ki bunları bertaraf etti ve Talât Aydemir Türkiyenin hâkimi oldu. Bu Türkiye nasıl bir Türkiye olacaktı?

Her şey gösteriyor ki dalaverenin, nüfuz ticaretinin, vurgunculuğun başıboş dolaşacağı, Menderes devrini fersah fersah geride bırakacak bir sulstimal Türkiyesi Talât Aydemir ve arkadaşlarının kapalı rejiminden doğacaktı. Başbakan İsmet İnönünün. Büyük Mecliste yaptığı konuşmada sergüzeştçilerintakım "mali kaynaklardan faydalandıklarını söylemesinin boşuna olmadığı anlaşılmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, daima bir şeyler bilerek, bir şeyleri tesbit etmiş olarak konuşan İsmet İnönünün o sözlerinde de ciddi bir bilgi yatmaktadır. Bu "mali kaynaklar"ın neler olduğu, kimlerin Talât Aydemirle arkadaşlarına para verdiği, onların imkânlarını sağladığı Uç şüphesiz tahkikat sonunda ve duruşmalar esnasında ortaya çıkacaktır. Yayınlanacak listede "şayanı hayret isimler" bulunursa Uç kimsenin şaşmaması lâzımdır.

Bir iş adamı, bir büyük müessese kahramanlık yapmakla mükellef değildir. Bunların, iktidara şu gelirse onunla iyi vaziyette olayım, bu gelirse onu kırmış olmayayım diye düşünmeleri de anlaşılmaz bir husus sayılmaz. Ama, rejimi devirme arzularını, sistemi değiştirme niyetlerini açıkça ilân eden bir maceracı grupun şantajına boyun eğmek için ya çok akılsız, ya çok ahlâksız olunması lâzımdır. Bir Verdi Ltd. Şirketi bir Talât Aydemir Türkiyesinden ne ümit edebilir, lütfen söyler misiniz? Eğer bu şirketin idarecileri insan gibi yaşamak arzusundaysalar ve eğer bu şirket bir ticaret ahlâkı içinde çalışacaksa.. Yok, maksat sadece para kazanmak ise, bu çeşit insanlar Almanyada Hitleri beslemiş olan kendi çeşitlerindeki insanların başına gelenleri meşhur Thyssen'in hatıralarından ibretle ve dehşetle okumalıdırlar. Sen şeytanla ittifak yapacaksın, sonra ben seni şeytanın şerrinden korumak için canımı dişime takacağım! Yok, bu kadarı gerçekten fazladır.

Bir takım V.C. li iş adamları yakalarını geçen defa kurtarmışlardır. Bu, iş adamlarından ve büyük müesseselerden kahramanlık beklenemeyeceği mucip sebebinin neticesi dir. Ama bu üç kimseye, vatana hi yanet suçuna iştirakin masuniyetini de sağlamaz ve sağlamamalıdır.

Talât Aydemire para verenlerin, Talât Aydemirin şuradaki veya buradaki adamlarının şantajlarina boyun eğenlerin hesapları basittir: "Bugünkü rejim devam ederse bana bir şey olmaz. Demokrasi, bu! Kanun ve hukuk nizamı.. Ama, bir de Aydemirler muvaffak olurlarsa?. Maazallah, ne kanun dinlerler, ne hukuk nizamı. Alimallah, neyim var, neyim yok bir dakikada alıverirler. Onun için, iyisi mi ben onlarla dost geçinirim, kesemin ağzını onlara biraz açanın. Böylece ne yârdan geçerim, ne serden.. Kim kazanırsa, kârlı ben çıkarım."

Bunlara, Demokrasinin de kendisini savunma silâhlarına sahip olduğunu ve Demokrasinin sillesinin sergüzeştçi sillesinden daha az zarar vermediğini mutlaka öğretmek lâzımdır.

Akl-ı evvellerin listesi açıklandığında, söylenecek daha çok süz olacağı şüphesizdir.

Hükümet

Söz ve sözün eri

Ulaştırma Bakanı Rifat Öçten, bugün fiilen istifa etmiş durumdadır. Gerçi Bakanın "istiskal anlayışı" son derece kuvvetlidir. -Kendisi Kabinenin, bu meziyete sahip tek Bakanı değildir ya..- Ama Başbakana, istifasını vereceğini söyledikten ve "Çok iyi olur" cevabım aldıktan sonra Bakan kalmak için direnmesinin pek fayda getirmesi muhtemel değildir. Zira İsmet İnönü, böyle hallerde ısrar etmesini bilen bir Hükümet Başkanıdır.

Rifat Öçten, kendisi için pek cazip bir seyahat ayarlamıştı. Ulaştırma tesislerini görmek için Japonyaya gidecekti ve bu yolculuk bir ay sürecekti. Bir ay müddetle Rifat Öçten Bakan olmanın tadını çıkaracak, ekmek elden, su gölden yasayacaktı. Ulaştırma Bakanını tanıyanlar, kendisinin bu çeşit hayattan pek hoşlandığını bilmektedirler. Seyahat sağlandı, planlandı, hazırlandı, fakat Başbakan' İsmet İnönü Y.T.P. li Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican vasıtasıyla Ulaştırma Bakanına, bu seyahatine müsaade etmediğini bildirdi. Yolculuk, Rifat Öçtenin uzak doğu hülyalarıyla birlikte suya düştü, gömüldü, gitti, bitti. Ama, ısrarlı Rifat Öçtenin dertleri bununla bitmedi.

' Ulaştırma Bakanı, son olarak PTT Genel Müdürüne gözünü dikmişti.. Enver Kıttaydım değiştirmek istiyordu. Hâdise ilk defa 24 Mayıs Cuma günü patlak verdi. O sabah Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Sabahattin Baydur PTT Genel Müdürlüğüne gelerek Kutaydına:

"— Çok ağır bir görevin ifasına memur edildim. Bundan üzüntü duymaktayım. Dünkü Güvenlik Kurulunda size, işten el çektirilmesi düşünülmüş. Ancak Rifat Öçten sizi çok sevdiğinden onore etmek istiyor. Bu sebeple sizin istifa etmenizi istedi" dedi.

Kutaydın bu sözlere çok şaşırmış ve bilhassa meselenin Güvenlik Kurulu tarafından ele alınmasına aklı ermemişti. Öçtenin subaylara karşı allerjisini bildiğinden bu sözlere pek inanmadı ve kati kararını akşamüstü bildireceğini söyledi. Kutaydın bütün öğleden sonrayı düşünerek geçirdi ve böyle bir itham karşısında istifa etmenin kendisine yüklenmek istenen suçu peşinen kabul etmek manâsına gelebileceği noktasından hareket ederek hiç bir

Rifat Öçten
Macera böyle bitti

şekilde istifa etmemeğe karar verdi. Saat 16,30 da Sabahattin Baydura telefon ederek istifa etmeyeceğini, fakat bu şartlar dahilinde huzur içinde çalışmasının imkânsız olduğunu, kendisine bir hafta müddetle izin verilmesini istedi. İki saat sonra da Kutaydına, Cumartesi gününden itibaren bir hafta izinli olduğu bildirildi.

Uysal bir müdür

İşin aslında Öçtenle Kutaydın arasında hiç bir zaman büyük bir ihtilâf doğmamıştır. Kutaydın Öçtenin "uyarmalar"ına harfiyen riayât etmiş ve bilhassa tavsiye kartı ile iş istemeye gelenlerden hiç birini geri çevirmemiştir. Öçtenin bütün gezilerine iştirak etmiştir. Bu sebeple Kutaydın hâlâ, bu kararın gerekçesini anlıyamamakta ve:

"— Vekil beyle aramızda hiç bir zaman, hiç bir ihtilaf olmadı. Bu ani kararın sebebini bir türlü anlıyamıyorum" diye sızlanmaktadır.

Öçten ise bu ani dönüşünü ancak üstü kapalı, bir takım müphem kelimelerle izah etmeğe çalışmaktadır. Meselâ 20-21 Mayıs olaylarından hemen sonra toplanan Güvenlik Kurulunda bir generalin ikazıyla Kutaydın meselesini ortaya atmağa mecbur kaldığını ve bu tazyikin, karşı koyamayacağı kimselerden geldiğini ileri sürmektedir.

Öçtene göre bundan iki ay öncesine kadar PTT deki en küçük işlemleri dahi kendisine haber veren Kutaydın bundan iki ay öncesinden başlıyarak odasında bazı esrarengiz temaslar yapmış, toplantılar tertiplemiş ve bunları Öçtenden gizlemiştir. Nihayet 20-21 Mayıs akşamı. Ali Elverdinin radyoda konuştuğu sırada PTT'nin dört hava subayı tarafından kontrol altına alınması da Öçtene göre Kutaydına karşı duyulan emniyetsizliğin bir delilidir. Ancak burada Öçtenin izah erişmediği nokta, suçu sabit görülenkimselerin serbest mahkemeler vasıtasıyla yargılanıp cezalandırılacaklarıdır. Yoksa, şahsi kuruntularla bir genel müdürün işine son verilmesi ancak Öçtenin şahsına münhasır bir tasarruf seklidir.

İstiskalin daniskası

Bundan önceki tayinlerinden bir kısmını Bakanlar Kurulundan geçirmiş olan Rifat Öçten PTT Genel Müdürlüğü ile alâkalı tasarrufunu bir kararname haline getirip Bakanlar arasında dolaştırmaya başladı. Ancak Öçten, bu seferki işin altında bir çapanoğlunun bulunduğunu anlamakta fazla gecikmedi. Başbakan, kararnameyi imzalamayacağını açık açık ifade etti. Bu, Öçtenin artık kendi dairelerinde hiç bir itibarının kalmaması demekti. Zira PTT Genel Müdürünün hikâyesini bilmeyen yoktu ve çok kimse neticeyi, bıyık altından gülerek bekliyordu. Kurnaz Öçten bir takım gösterişli icraata girişti. El altından bazı aracılar koymaya çalıştı. Hatta, Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunaydan bile imdat istedi. Mütemadiyen Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğüne telefon ediyor, kararnamenin imzalanıp imzalanmadığını soruyordu. Sabırlı Necdet Calp kendisine her seferinde, "henüz imzalanmadığı"nı bildiriyordu. ' Geçen haftanın sonlarında Cuma günü bu telefonlarla da iktifa etmedi, kalktı Başbakanlığa geldi. Ekrem Alicini gördü. Sonra Başbakan, kendisini iki dakika kabul etti. İstifa sözü ve "Çok iyi olur" cevabı o sırada sarfedildi. Daha sonra Başbakan, mesele bahis konusu olduğunda "Simdi dursun. Onu, halefi düşünsün" demekle istifayı bir fiili durum saydığını belli etti.

Buna rağmen Rifat Öçten, inanılmaz bir fütursuzlukla A.P. li gazetelere "İstifayı düşünmüyorum" demekten kendini alamadı. Hatta bu haftanın sonunda, Ulaştırma Bakan-

lığının kırmızı koltuklarla tefriş edilmiş geniş makam odasında, asabi bir kahkaha attıktan sonra:

"— İstifa etmedim. Böyle bir şey katiyen bahis konusu değil.." diye mırıldandı.

Anlaşılan, büyük üstadı gibi kendisi için de "hafıza-i beşer nisyan ile malûldü". Ama, gene anlaşılan, İsmet Paşanın haf zasının böyle bir maluliyetinin olmadığıdır.

Son kurban

Kutaydın meselesi tezgâhtayken. kaşla göz arasında Rifat Öçten bir asker Genel Müdürün daha baklandan geliverdi. Son kurban, Türk Hava Yolları Genel Müdürü Şahap Meteldir. Ancak bu tasarruf öteden beri beklendiğinden büyük yankılar uyandırmadı. Zira Metel, Ulaştırma Bakanlığında Öçtenin keyfi isteklerine karşı direnmesiyle tanınmıştır. Metel Ulaştırma Bakanının imzasını taşıyan iş taleplerini sıkı sıkıya kontrol ediyor ve bühassa personel meselelerinde son derece titiz davranıyordu. Kartvizit saltanatına T.H.Y.'nda hiç bir şekilde itibar edilmiyordu. Metel uzun askerlik yıllarının verdiği bir alışkanlıkla bütün teşkilâtı sıkı bir disiplin altına almıştı. Metelin bu tutumu, eski devrin özlemini çekenlere verdiği tavizler ve iş imkanlarıyla tanınan Öçteni uzun zamandır rahatsız ediyor ve Bakanla Genel Müdür arasındaki uçurum cer geçen gün biraz daha derinleşiyordu. Nihayet Öçten tarafından Motele gönderilen bir mektup bardağı taşıran son damla oldu. Bu mektupta. D.P. iktidarının son günlerinde yamanın T.H.Y. Genel Mğdürü Ulvi Yenala bir mektup göndererek ordudaki assubayları subaylara karşı teşkilâtlandırmayı teklif eden Ömer Çiftci Abdioğlu adında eski bir hava yolları personelinin Abdioğlu ha-- va kuvvetlerinde assubayken ordudan ayrılarak T.H.Y. na geçmiştitekrar işe alınması isteniyordu. Metel bu teklifi hayretle karşıladı ve böyle bir adanan tekrar ise alınamıyacağını bildirdi.

Ancak Metel usulsüz bir tasarrufa mani olayım derken Öctenin gazabını üstüne çekmişti. Artık T.H.Y.ndaki bütün insiyatifini kaybettiğini anlıyan Öçten -Öçtenin anladığı manada, insiyatif istediği kimseleri istediği görevlere getirmekten ibarettir- birkaç ay içinde Metali tasfiye etti. Böylece Ulaştırma Bakanlığı içinde ana kademeleri işgal eden subaylar zincirinin son halkaları da koparılmış oluyordu.

Keskin sirke

Bu iki tasarruf Öçtenin son azil fermanlarını teşkil etti. Haftanın sonlarında Perşembe günü, Özel Kalem Müdürü vasıtasıyla Başbakana istifasını sundu. Böylece bir buçuk yıl kadar devam eden ve dört genel müdür ile yüksek kademedeki pek çok memurun görevden uzaklaştırılmasına mal olan bir saltanat sona ermiş oluyordu.

Öçten o sabah erkenden makamına gelerek bir milletvekili ve bir senatörü kabul etti. Bir emekli generalle görüştü. Bu arada nükteler yapmağa çalışıyor, asabi kahkahalar atıyordu. Ancak bütün bu hareketler onun sinirli ve huzursuz halini gizleyemiyordu. Bu arada kendisiyle görüşen bir gazeteciye, istifa etmek niyetinde olmadığını söyledi.

Öğleye doğru makamını terkederek grup toplantısına giderken bile kati kararını vermiş değildi. Öğle vakti aynı gazeteci kendisini tekrar evinden arayarak "İnönüye şifahi olarak istifa ettiğini bildirip bildirmediğini" sorduğunda, Öçten sinirli bir sesle:

"— Hayır böyle bir şey yok" diye cevap verdi. Öçten bakanlık koltuğunu bırakmağa bir türlü razı olamıyordu. Öğleden sonra meseleyi enine boyuna tekrar gözden geçirdi. Her şey aleyhineydi. inönü, büyük heveslerle hazırlandığı Tokyo gezisine izin vermemiş, Kutaydınla ilgili kararnamenin onaylanmaması bütün bakanlık teşkilâtında gülümsemelere, fısıltılara sebep olmuştu. Bu durumda kendisine düşen yegâne hareket yolu istifa etmekti.

A.P.

Uğurlu rakamlar...

Bu haftanın başında, A.P. listesinden seçilmiş olan Muğla Senatörü Muallâ Akarca, her zamanki telâşlı adımlarıyla Meclisin D blokundaki kapıdan içeri girdi. Merdivenleri yuvarlanırcasına çıktı ve büyük koridora doğru yürümeğe başladı. .Bu sırada yanına, yüzü pek de iyi olmayan A.P. Genel Sekreteri Orhan Süersan yaklaştı. 27 Mayıs emeklisi Süersan -o tarihte başına bu gelmeseydi bugün mutlaka Hükümete sadık askeri kuvvetlerin bir şerefli mensubu olurdu-, Akarcanın bir tarafına geçti, diğer yanında da Süersanla beraber Akarcaya yetişmiş olan Mehmet Başaran yer aldı. Bayan Senatörün adımları yavaşladı. Kendisini mevkuf hissedercesine iki yanındaki eski takım arkadaşlarına baktı ve gülümseyerek sordu:

"— Hayrola, ne var ne yok?"

Süersan son derece önemli bir şey söylemek istermişçesine -belki de kendisi öyle sanıyordu- Akarcaya:

"— Bakınız hanımefendi.. Siz aklı başında bir arkadaşımızsınız.. Bu işten vaz geçin.. Bu menfaatiniz icaludır" dedi.

Kulağa Küpe..

Tercümenin tercümesi.,.

Geçenlerde fransız gazetesi Le Monde'da, hani Türkiye hakkında düşünülebilecek en "enayi yazı"dan daha enayi bir seri çıktı, "Türkiye'nin dâvalarım Demokrasi tedavi etmiyor, sadece kloroform koklatıyor" edebiyatının örneklerinden biri... Bu hafta, bizim solaklardan birimde bir baslık: "Yabancılar bizi nasıl görüyorlar ?". Altında da, yazının tercümesi..

Ayol, ne zahmet! Zaten o yazı, sizden tercüme değil miydi ki ?.

Akarca omuzlarını kaldırarak:

"— Bu benim içtin bir sürpriz değil ki.. Ben çoktan hazırlanıyordum.. İdarecilerin tutumunu ve partinin gidişatını beğenmiyorum.." dedi.

Süersan kaşlarını çattı:

"— Bırakınız bu lafları.. Eğer partide kalırsanız sizin için de, parti için de faydalı olur.. Seçim bölgenizde büyük faydalarınız bulunduğunu biliyorum.. İyi çalışan bir arkadaşımızsınız.. Gelin, beni dinleyin.."

Akarca gene gülümsedi:

"— Teşekkür ederim ama, bu topluluk içinde daha fazla kalmama imkân yok.. Sizlerle memleket meselelerini aynı açıdan görmüyoruz."

Süersan bu defa gerçekten sinirlendi ve Akarcaya:

"— Büyük bir dalâlet ve ihanet içindesiniz.. Yuvanıza ihanet ediyorsunuz.." diye çattı.

Bayan Senatör buna da kızmadı. İki yıldır beraber çalıştığı arkadaşının büyük lâflar etme merakını yakinen bilirdi. Konuşma bu minval üzere devam etti. O sırada bir kaç A.P. milletvekili daha grupa katıldılar. Her biri Akarcaya birşey söyledi. Her birine Akarca aşağı yukarı aynı cevabı verdi:

"— Arkadaşlarımın ve benim kararım katidir. Bunun sebeplerini seçmene ve vatandaşa anlatacağız ve sizlerin yanlış yolda olduğunuzu belirteceğiz..."

Mükâleme, gazetecilerin yaklaşmasıyla burada sona erdi. Süersan ve Başaran bir tarafa. Akarca bir tarafa gittiler.

On günlük hikâye

On gündür devam 'eden çekişme ve cereyan eden olaylar serisinde, A. P. Genel İdare Kurulu üyeleriyle partinin idaresini elinde tutmak amacında olanların bu tip hareketlerine ilk defa rastlanmaktadır. Gerçekten, şimdiye kadar A.P. deki kaynaşmaların sonucunu idareciler "Teşkilât" heyulasıyla bastırmış, kıpırdıyanları partiden ihraçla tehdit etmişler ve bunda muvaffak da olmuşlardır. Saadettin Bilgiç, imparatorluğunu bu hava içinde idame ettirmektedir.

Ancak bu defaki hareket, hiç de eskisi gibi olmadı. 12 kişinin bir deklarasyon yayınlayarak A.P. den ayrılmaları teşkilâtta büyük çapta tepki yarattı. İlk kıpırdanma Ege bölgesinden geldi. Egeli Demokratlar Muğlalı bir senatör ve milletvekilinin istifasını A.P. deki "Irkçı Ekalliyet" aleyhinde kurnazca kullandılar. Hele Türkeşin 20-21 Mayıs isyanıyla ilgili bulunması ve mevkuf olması.

Basında Bezirganlar

Bu hafta cereyan eden bir hâdise karşısında, Basın olarak iğrenme duymamanın imkânı yoktur.

A.P. den oniki kişi ayrıldı. Bu, memleket bakımından bir önemli hâdisedir. Hâdisenin A.P. için önemi daha da büyüktür. Nitekim bu partiyi tutan iki organ, Yeni İstanbul ve Son Havadis meselenin üzerine eğildiler. Ama hangi yönü itibariyle bilir misiniz? Birbirlerinin okuyucularını çalmak için.. Basında bezirgânlığın bu dereceye ulaştırılması, bizim gazetecilik tarihimizde görülmüş değildir.

Yeni İstanbul için dâva şudur: İstifa edenlerden Sinan Bosna, Son Havadisin ortağıdır. Halbuki Son Havadis kendisini A.P. li diye satmaktadır. Onun için Son Havadisi okuyan A.P. liler onu bırakıp halis partili Yeni İstanbulu okumaya başlamalıdırlar. Zaten Son Havadis bundan böyle Yeni Türkiye Partisini tutacaktır.

Son Havadis ise, hâdiseyi şöyle ortaya koymaktadır: Bu Yeni İstanbul var ya, A.P. yi o mahvetmektedir. Zaten Yeni İstanbulu okuyan da yoktur. Nitekim A.P. nin ileri gelenleri bunu belirtmektedirler. A.P. liler Son Havadis okumaya devam etmelidirler. Sinan Bosnanın gazetede bir küçük hissesi vardır. Gazete, Sinan Bosnayı tutmadığını göstermek ve Yeni İstanbulu yalancı çıkarmak için 12'lerin aleyhinde manşetler atmaktan geri kalmadı.

"Her şey 25 kuruş için!" Bugün, bir belirli Basının prensibi bundan ibarettir ve bütün ahlâk ölçüleri bu beş kelime içindedir. Yeni İstanbul ile Son Havadis arasındaki iğrendirici çekişme bunun yeni delilini teşkil etmiştir. Bunu yapan bir yayın organının yapmayacağı ne vardır ki?

İşin hazin tarafı: Bunların hepsini devlet, adına Resmi İlân denilen rezaletle beslemektedir. Zira ölü başında post kavgası yapılması sebepsiz sanılmamalıdır: Bunlar, normal şekilde yaşamak imkânına sahip gazeteler değildir. Ayda, 50 bin liradan aşağı olmayan bir meblâğ, her balde vatana, memlekete ve Demokrasiye yaptıkları hizmetlerin karşılığı olarak bunların cebine devlet, evet devlet tarafından konulmaktadır!

Olur iş midir, bu?

Fırsatçı gazetelerin başlıkları

Rabbenâ, hep bana!

Türk Silâhlı Kuvvetleri hakkında çıkarılan ve A.P. li hırs erbabını sarhoş eden balonların önünü, almış olduğundan tepki pek şiddetli oldu. Muğlanın seçim ortamında birinci derecede yeri olan Fethiye ilçesi, kendi milletvekilleri Cevdet Oskayı daha bir ay evvel, dinlemişti. Oskay Meclisin tatili sırasında Fethiyede meseleleri gerçek yönüyle ortaya koymuş ve seçmenlerine bir kere daha seçilme isteğinde olmadığını söylemişti. Olaylar Oskayın söylediklerinin tıpatıp aynı çıkınca, Fethiyeliler sevdikleri milletvekiline telgraf çekerek hareketini tasvip ettiklerini ve kendisiyle beraber olduklarını belirttiler. İşte bundan sonra, telgraf yarışı başladı. Vatan Cephesinin eşsiz-kahramanlarından Bilgiç işin kolayını eski bildiklerinin tatbikinde buldu. Yanındaki gençler de bunu pek beğendiler. Tayinli İlçe ve İl İdare Kurullarına derhal 12'lerin istifasıyla ilgili telgraflar çekilmesi emredildi. Eh, tedbirin faydası da büyük oldu. Gelen telgraflar deste deste Gümüşpalaya götürüldü. Gümüşpala hepsini teker teker. okuyup keyiflendi ve Bilgici hareketlerinde serbest bıraktı.

Devekuşları..

Bilgiç Genişi İdare Kurulunu acele topladı. Meclisin, ikinci katında yapılan toplantıda evvelâ sert" bir tebliğ yayınlanması zaruri görüldü. Tebliğ Bilgiç - Gökhan - Bilgin üçlüsü tarafından meharetle kaleme alındı ve yayınlandı.

A.P. li. idareciler bu tebliğlerinde 12 A.P. li politikacıyı ağır şekilde itham ettiler. A.P. nin politikasında 12'lerin dediği gibi memlekete ihaneti filân yoktu. A.P. kârınca kararınca Anayasa düzenini savunuyor, elinden geleni yapıyor, Milli Hâkimiyet prensiplerinden zerre kadar taviz vermeden bildiği yolda yürüyordu! Eğer bunun aksini söyleyen varsa, iftiralarını ispat etmeliydi. Aksi takdirde bu kişiler yalancı ve müfteriden ibaret sayılacaktı.

12 A.P. li üzerinde tebliğin tesiri olmadığı söylenirse mübalâğa edilmiş olur. Hemen o gün Samsun Senatörü Celâlettin Bulak kendisiyle konuşanlara A.P. ye bütün kalbiyle bağlı olduğunu, bu bağın kopamıyacağını, sadece A.P. yi yönetenlerin fela ket menfaatlerine aykırı hareket ettiklerini belirtti. Öyle A.P. den istifa filân ettiklerine dair bildirilerinde kesin bir nokta olmadını ifadeden de çekinmedi. Gerçekten de müsta-

Muallâ Akarca
Bir o yandan, bir bu yandan..

filer, A.P. teşkilâtıyla bağlarını muhafaza ettiklerini söylemişlerdi.

İşin bundan sonrası, gerçekten her zamanki gibi büyücek bir vodvil manzarası arzetti. A.P. li yöneticiler teker teker baskıya başladılar, İstifa ettikleri söylenilenlerin kendilerine kesin bir cevap vermelerini istediler. İlk kurban Bahri Cömert oldu. Cömert bildiriden imzasını geri aldığını söyledi.

Bilgiç ve ekibi bu olayı iyi kullanmak için bir araya geldiler. Cihat Bilgehan ve Halil Nail,,. Erdem derhal kulise yollandı ve herşeye rağmen bildiriye imza atanların geri gelebileceği, ama yine de haklarında takibat yapılacağı belirtildi.

Baskının karşılığı 12'lerin bildirisi oldu. Bu defa işi ele Cavit Oral aldı. Zira haftanın başından ortasına kadar geçen günler içinde ciddi temaslar yapılmıştı. Zonguldak milletvekilleri, teşkilâtlarından aldıkları haberler üzerine 12'lere katılmayı düşünüyorlardı. Sadece Sadık Tekin Müftüoğlu ciddi surette ayak diredi. Genç milletvekili, arkadaşlarına bir parça daha beklemeyi tavsiye etti. Biraz daha beklenir, durumun ne olacağı, duruşmalar sonunda işin ne veçheye varacağı anlaşılırsa şişin ve kebabın yanmaması temin edilebilirdi.

Öte yandan bazı milletvekillerinin Y.T.P. ye kur yapma azmi arttı. Ancak bir nokta son derece dikkate değerdir. A.P. li milletvekillerinden bu düşüncede olanların hemen hepsi Y.T.P. nin kuvvetli olduğu Doğu illerinden gelen perakende milletvekilleridir. Düşüncesini fiiliyata döken ilk milletvekili Diyarbakırdan A.P. adına piyango misali gelen Alp Doğan Şen -Şenin listeye girişinin hikâyesi dillere destandır. Bu genç milletvekili A.P. Genel Merkezinde liste tanziminde ismini en sondan en başa kendi kendine çıkarmıştır- oldu. Doğan, Burhan ve Orhan Apaydın kardeşlerle temasa geçti. Burhan Apaydın kendisini Alicanla konuşturmaya söz verdi, hattâ Alicana bu konuda bilgi bile sundu. Ancak Apaydın bir gece Şeni evinde boşuna bekledi. Haftanın ortasında Şen transfer fikrinden vazgeçmiş, bu defa A. P. Genel İdare Kurulu üyelerine yakınlık peyda etmişti!

Sandalye edebiyatı

Bütün bunlar duyulduktan sonra Oral geriye dönüşün haklarında son derece kötü bir puan olacağını hesapladığından arkadaşlarıyla görüştü ve haftanın ortasında Çarşamba günü bir bildiri kaleme aldı.

Buna rağmen iki daktilo sahifesi boyundaki bildiri birincisinden fazla farklı değildi. Yapılan, sandalye edebiyatıydı. İdarecilerin sandalyelerini bırakmadıkları ve bütün hikâyenin bundan doğduğu söyleniyordu.

Bu hafta perde, gene Bilgiçin lehine kapandı. 12'lerin istifa kokusu Olan ayrılışlarından Bilgiç kadar Gümüşpala da memnun oldu. Oldu ama nasıl ve niçin memnun olduğunu kendisi dahil, hiç kimse onlıyamadı.

Gerçek şudur ki A.P. de kopan fırtına bir ciddi tutumun eseri olmaktan ziyade bir opportünizmin neticesidir. Yoksa, A.P. deki elmalarla armutlar birbirlerinden ayrılmış değillerdir. A.P. bu iki cins meyvanın hâlâ bir arada, karışık bulunduğu bir sepet manzarası arzetmektedir. Bunun sebebi, tıpkı 1960 D.P. sinde olduğu gibi çok kimsenin cesaretini toplayıp hem kendi, hem memleket menfaatini görememesi ve küçük hesaplarla vakit geçirmesinden ibarettir.

Halbuki Meclis içinde bir müstakil grup kurulabildiği takdirde memleketin siyaset hayatı önümüzdeki ilk seçimler sırasında bambaşka manzara gösterecektir ve C.H.P. nin karşısında D.P. olmayan bir yeni parti kurularak A.P. yi aşırı uçta bırakacak, bu Y.T.P. nin süngüsünü düşürecek, Demokrasi bir dört yıl kazanacaktır. Bunu, C.H.P. nin kazancı sayanlar yok değildir. Ama memleketin realitesi şudur: C.H.P. nin kazanacağı dört sene, Türkiyede Demokrasinin kazanacağı kırk sene demektir.

Kiralar

Şaşkınlık yaratan karar

Dikkatli okuyucular, 31 Mayıs tarihli Resmî Gazetedeki, Anayasa Mahkemesinin, 6570 sayılı Kira Kanununun 2 ve 3. maddelerini iptal fiden kararını görünce, AKİS'te onbeş gün önce çıkan "Anayasa Mahkemesi Anayasayı Çiğniyor" başlıklı yazıyı hatırladılar. Bu yazıda, Anayasa kararlarının Resmî Gazetede hemen yayınlanması gerektiği belirtilmekteydi. AKİS okuyucuları, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının AKİS'teki yazıyla ilgili okluğu kanısına vardılar. Halbuki bu kanaatin doğru olduğunu iddia etmeye imkân yoktu. Zira, eğer karar AKİS'in yazısı dolayısıyla Resmi Gazetede yayınlanmış olsaydı, 26 Martta alınmış olan kararn Anayasanın 152. maddesinin Resmî Gazetede "hemen yayınlanır" açık hükmüne rağmen iki aydan fasla zaman bekletilmemesi gerekirdi Bu suretle, Anayasayı ihlâl keyfiyetinin daha açık bir şekilde meydana çıktığı görülmektedir.

Öte yandan, iptal karan, altı ay sonra yürürlüğe girmek üçere alınmış bulunmaktadır. Bundan maksadın, husule gelecek karışıklıkları inlemek için ilgililere altı aylık bir mehil vermek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu mehlin kararın verildi?' tarihten değil, âmme efkarına açıklandığı, yani Resmi Gazetede yayınlandığı tarihten itibaren yürütülmüş gerekeceği aşikârdır. İşi bir misalle şöyle izah etmek mümkündür: Resmî Gazetede yayınlanma keyfiyetinin karar tarihinden iki ay sonra değil, altı ay sonra olduğu düşünülürse, o saman verilen menlin sadece bu karardan şu veya bu yolla haberdar olanlara yarıyacağı meydana çıkacaktır. Bu sebeple mehlin. kararın verildiği tarihten değil. Resmi Gazetede yayınlandığı tarihten itibaren işlemesi icabetmektedir. Simdi. Anadoluda böyle bir hüküm olmadığından iptal kararında da. karar gününden başlamak üzere altı ay sonra yürürlüğe gireceğinden bahsedilrek yapılacak bir şey olmadığı ileri sürülecektir. Evet ama Anayasanın 152. maddesindeki "hemen nesir" keyfiyeti verine getirilmedikçe bu kabil anlaşmazlıkların daima meydana çıkacağını da unutmamak lâzımdır.

İşin normale sokulması, mehil kararının 31 Mayıstan başlamak üzere, 31 Kasımda sona ermesi ile kaabil olabilecektir. Tabii bu konuda Anayasa Mahkemesinin yeni bir karar almasını beklemek fazlaca bir iyimserlik olacaktır. Böylece, Anayasa Mahkemesinin, Anayasaya aykırı olduğu için 6570 sayılı kanun hakkında almış olduğu iptal kararının bizzat Anayasayı zedelediği meydana çıkmaktadır.

Kanunun tahlili

Alınan kararın ihtiva ettiği hükümlere gelince, bunları başlıca dört noktada toplamak kaabildir:

1 — Kanun koyucu, mülkiyet hakkının özüne dokunmamak şartıya, kira konusunu düzenleyebilir ve ıra alanda sınırlama yapabilir.

2 — Kiraların dondurulduğu tarih olan. 12 Mayıs 1953'ten bu yana konjonktür yükselmiş ve bu dunun toplumda huzursuzluklara yol açmıştır. Bu durum gayrimenkul sahipleri yönünden hakkaniyet ve adalet prensipleri ile bağdaşamadığından, Anayasaya aykırıdır ve mülkiyet hakkının özünü zedelemektedir.

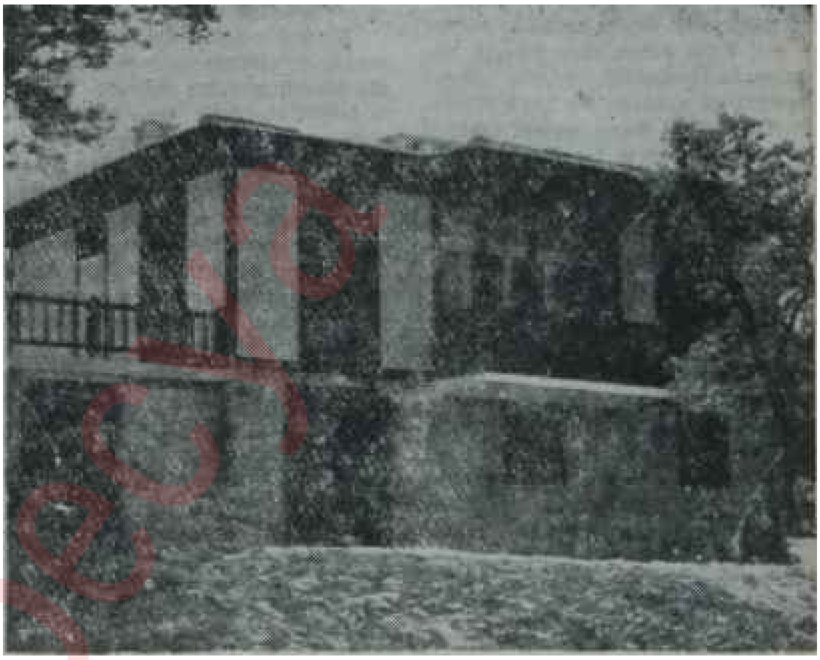
8 —• Kanun, kiraların da fiyatların yükselişlerine göre adalete ve iktisadi şartların gereklerine uygun bir şekilde ayarlanmasına elverişli olsaydı mesele kalmazdı.

4 — Kiralara takdiri konusunda kanunun koyduğu usul yanlış mukayeselere yol açmakta ve böylece doğru olmayan sonuçlara varılmaktadır.

Kısaca şöyle denilebilir: Anayasa Mahkemesi, kira konusunu düzenleyecek sınırlamalar yapılabileceğim, ancak kiraların iktisadi şartlara uygun bir şekilde ayarlanması lüzumunu, kira takdir komisyonlarınca yapılan takdirlerin doğru olmayan sonuçlara vardığını belirtmektedir.

Bu hükümlerin ışığında hazırlanması gereken Kira Kanununun ne şekilde olabileceğini incelemek yerinde olacaktır.

Evvelâ, uzun zaman içinde bir dondurma kararma gidilemeyeceğine göre fiyatların artışı ile orantılı bir kira sistemimin uygulanması gerekecektir. Bu sistem, halen de bazı şehirlerde hazırlanmakta olan geçim indeksleri ile kabil olabilecektir. Hükümet, bütün Ticaret Odalarına vazıfe verecek ve hepsinin, hazırlanacak "tip geçim indeksleri"ne göre o ildeki fiyatların artış veya azalışını tespit etmelerini isteyecektir. Bu suretle, Anayasa Mahkemesinin yukarda, 3. maddede belirttiğimiz görüşü yerine getirilmiş olacaktır ki bu, bir çok memleketlerde tatbik edilmekte olan "Echelle mobil" sisteminden ibarettir.

Kiracı bekleyen bir ev

Dokunma yanarsın...

Ancak, bu sistemi tatbik edebilmek için, bütün binaların bir baş-

langıç kira sistemine tâbi olmaları gerekmektedir. Yani, her binanın Kaç liradan kiraya verileceğinin tespiti lâzımdır. İlk anda, binanın vasıfları ele alınarak kira bazının elde edilebileceği düşünülebilir. Ancak bu vasıflarla iş bitmemekte, binanın ile, hattâ her ildeki mevkilere göre kıymetinin tespiti gerekmektedir. Bu suretle, her şehre bir baz puan, ondan sonra da şehirlerdeki bölgelere göre mıntaka puanları verilmesi düşünülebilir. Ancak bunun da muazzam aksaklıklar yaratması muhtemeldir. Diyelim ki birinci cadde, ikinci cadde gibi kriterler de alınacaktır. Fakat meselâ, Nişantaşı semtini ele alalım. Burada birinci cadde, eski tramvay yoludur. Ama, Topağacı mıntakası, esas caddeyi fersah fersah geçmiştir. Buna karşılık, caddeye çok daha yakın olan meselâ Kodaman caddesindeki evlerin râyici Topağacına nazaran bir hayli düşüktür. Görüldüğü üzere, mevki faktörü kiraların başlangıç tespitinde büyük bir zorluk arzetmektedir ve bunun hâlledilmemesi, yeni kanunun er geç Anayasa Mahkemesi karşısına gitmesine yol açacaktır.

Meselelerin çeşitli yönleri

Kira işinin birçok memleketlerde düzenlendiği malûmdur. Oralarda da, yukarıda belirttiğimiz sistemler uygulanmaktadır. Ancak, o memleketler, kira işi bu kadar kangrene olmadan gerekli tedbirleri almışlardır. Meselâ Fransada, 1948 senesinde kiralar dondurulmuştur. O tarihte kiralarda muazzam farklar olmadığı için, dondurma kararı karışıklıklara yol açmamıştır. Fransa lehine bir diğer faktör de, orada bölgelere göre kiraların farklı mahiyet arzetmemesidir.

Kiraların ayarlanması için ileri sürülen bir tez de, iki sene müddetle kiraların serbest bırakılması, ondan sonra "Echelle mobil" sisteminin tatbik edilmesidir. Bu müddet zarfında kiralar kendi kendini âyarlayacak, ondan sonra da fiyat artışlarına göre kiralar ayarlanacaktır.

İlk anda orijinal gibi görülen bu teklif, haddizatında kiraların büsbütün artmasına yol açabilecektir. Çünkü, iki sene sonra kiralardaki serbestliğin kalkacağını hesaplayanlar, ya fiyatlarını çok yüksek tutacaklar, ya da hiç kiraya vermeyeceklerdir ki, her iki sistemde de arz ve talep kaidesi rol oynayacağından, muazzam bir darlık meydana gelecektir.

Bir diğer teklif de, kiraların başlangıç fiyatlarını istimlâk bedellerinin tespiti gibi bir sistemle ayrı ayrı tespit etmektir. Bu sistem de ilk anda makul görülmektedir. Fakat biraz düşünülünce, bu sistemin Anayasa Mahkemesinin- bugün reddettiği kira takdiri sisteminden pek farklı olmadığı görülmektedir. Gerçekten de, Anayasa Mahkemesi, Belediyelerin kira takdiri yapmasını reddetmemekte, fakat Belediye encümenlerine verilen takdir yetkisinin açık ve kesin ölçülerle sınırlanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Belediyelerin açık ve kesin ölçülerle sınırlanacak takdir kriteri bulmasında büyük müşkülât mevcuttur.

Bir diğer tez de, kiraların tespitinde bina vergilerinin bazı olarak alınması hususudur. Ancak, bu da bir fasit daireye yol açmaktadır. Zira bina vergilerinde zaman faktörü büyük bir rol oynadığı gibi, esasında bina vergileri mümasillerine göre tespit edilmektedir. Bu durum da mahkemenin reddettiği kira takdirindeki aksaklıkların, bina vergisinde de görüleceği ve işin bu sefer bu yönden Anayasa Mahkemesine gideceği anlaşılmaktadır. Bu konuda Anayasa Mahkemesi şöyle demektedir: Mümasil gayrimenkulu bulmak her zaman mümkün olmadığı gibi, mümasil gayrimenkul kirası da çeşitli sebeplerle düşük ve yüksek tutulmuş olabilir. Bu yüzden kira takdir edilirken, çok defa yanlış mukayeseler yapılmakta ve doğru olmayan sonuçlara varılmaktadır". Bu sebeple, bina vergilerinin de baz olarak alınmasındaki müşkülât meydana çıkmaktadır.

Taraflar karşı karşıya

Efkârı umumiyede en ziyade aykırı karşılanacak tez ise, kiralatın tamamen serbest bırakılması tezidir. Bu tezi ileri sürenler, evvelâ Milli Korunma misalini ele almakta, Millî Korunma zamanında karaborsanın büsbütün arttığını, serbest bırakma fikrini kimsenin kabul edemediğini, fakat modern ekonomik nazariyelere göre Millî Korunma kalkıp da, ara ve talep kaidesi hükmünü icraya başlayınca, fiyatların normal seviyesini bulduğunu belirtmektedirler.

Kiraların serbest bırakılmasından en ziyade, mülk sahiplerinin kiracıları çıkarmak için yüksek ve fâhiş kira talep edecekler diye korkulmaktadır. Yâni, şu veya bu sebeple kiracısından kurtulmak isteyen mal sahibi, 200 liralık yere 2000 lira isteyecek, bu suretle mecbur kalan kiracı binayı tahliye edecektir. Veyahut da, sadece fasla kira almak isteyen mal sahibi, kirasını olmayacak seviyeye yükseltecektir. 6570 sayılı kanun kalkınca serbest kalan kiralarla bunun kolaylıkla sağlanabileceği zannedilmektedir.

Halbuki bu, zannedildiği kadar kolay olamıyacaktır. Medeni Kanunun 2. maddesinin 2. fıkrası, "Bir hakkın sırf başkasını zarara uğratan suiistimalini kanun himaye etmez" demektedir. Yâni, bize ait olan bir hakkın başkasını zarara uğratacak şekilde kullanılmasını kanunun himaye etmiyeceği belirtilmektedir.

Kira mukavelesinde mal sahibi, taraf olduğu gibi, kiracı da taraf olmaktadır. Mal sahibi fahiş kira isteyip kiracıyı zarara uğratmışsa, kiracı mahkemeye müracaat edip bu ca-

(AKİS - 297)

lebin fâhiş olduğunu ispat ederek iptaline gidebilecektir. Bu suretle, mal sahiplerinin öyle meydanı boş bulup, kelimenin tam manasıyla "gaddarâne" hareket etmelerine imkân olamıyacağı ileri sürülmektedir.

Esasen serbest kira taraftarları, arz ve talep kaidesinin kısa zamanda kira meselesini en iyi şekilde halledeceğini ileri sürmektedirler. Maamafih, bu tezin, yeni ortaya atılmış o" lan, "mülk sahipliği avantacılıktır' nazariyesi karşısında kolay kolay uygulanamayacağı da tahmin edilmektedir!.. Herhalde, 6570 sayılı kanunun, iptali, yenisinin hazırlanması bakımından ilgililerin başını bir hayli ağrıtacağa benzemektedir.

Eğlenceli günlerin Nefesinde

Kira Kanununda üzerinde durulması gereken bir mesele de, 26 Eylüle kadar ne şekilde uygulama yapılacağıdır. Kiraları takdir edilmiş ve takdir keyfiyeti katiyet kesbetmiş binalarda 26 Eylüle kadar bir değişiklik bahis konusu değildir. Ancak, kira takdiri yapılmış, fakat Danıştaya müracaat edildiği için henüz katiyet kazanmamış kiralar üzerinde biraz durmak lazımdır. Danıştay bu durumda, elindeki dosyaları 26 Eylüle kadar eski statüye göre yürütmek zorundadır. Zira Anayasa Mahkemesi o tarihe kadar statükonun muhafazasını uygun gördüğü için, Danıştay, Anayasaya aykırılık iddiasını ileri süremiyecektir. Kira takdiri müracaatları hakkında müspet veya menfi bir mütalâada bulunmak ise, 26 Eylüle kadar da olsa, acaip kaçacaktır.

Bu sebeple, Danıştayın, 26 Eylüle kadar elindeki dosyaları neticeye bağlamayacağı düşünülebilir.

Kirası takdir edilerek indirilmiş, fakat Danıştayca tasdik edilmemiş bina sahiplerinin durumuna gelince, bunların kirayı takdirli mi, yoksa takdirsiz mi alacakları meselesi doğmaktadır.

Kira takdir edilmeden, mal sahibi, takdir kıymetinden -fazla kira almakla bir suç işlememekteydi. Zira, takdir kıymetini bilmediğini ileri sürmekte ve bu müdafaa da kabul olunmaktaydı. Kira takdir olunduktan sonra da kirayı eski bedelden almakta mahzur yoktu. Fakat Danıştay takdiri tasdik ederse, o zaman mal sahibi suçlu duruma düşerdi. Onun için mal sahipleri, Danıştay kararına kadar eski kirayı alamıyorlardı. Şimdi, Danıştayın 26 Eylüle kadar elindeki dosyalan sonuçlandırmayacağı tahmin edilerek -bu da bir tahminden ileri gitmemektedir. mal sahipleri, eski kiradan para almak için protesto çekebileceklerdir. Ancak, kiracılar da bunun tetkikte bir kona olduğunu ileri sürerek, fazla kira vermek zorunda olmadıklarını beyan edecekler ve bundan dolayı da mesul olmayacaklardır.

Bununla beraber, 26 Eylülde mal sahiplerinin çektiği protesto ile birikmiş farkları bir defada ödemeyenlerin tahliye kararına hazırlıklı olmaları gerekecektir.

Kira Kanununun gelecekte göstereceği gelişmelerin bir hayli enterasan olacağı anlaşılmaktadır.

Kira Kanunu

Fasih İNAL

Kusura bakılmasın ama, bizim aklımız, bir takım ekonomik meselelerin sadece "izm"li sistemlere bağlanarak halledilmesini bir türlü alamıyor.

Bir Kira Kanunu var. Bu kanunun bazı maddelerini Anayasa Mahkemesi Anayasaya aykırı bulmuş. Eline kalemi alan, bu karar hakkında ver yansın ediyor ve mülk sahipliğinin toplum başına belâ olan bir nevi avantacılık olduğunu iddia edecek kadar işi ileri vardırıyor.

Halbuki dâvayı böyle demagojik yollarla halletmeğe çabalamaktansa, işin ilmi çözüm yollarım araştırmanın daha doğru olacağım unutmamak lâzımdır.

6570 sayılı Kira Kanunu gibi konuların başlıca iki vasfı vardır:

1 — Taraflar arasındaki münasebetleri tanzim ve karşılıklı menfaatleri muvazene halinde tutmak;

2 — Mevcut krizi önleyici tedbirler getirmek.

6570 sayılı kanunun, ikinci maddede belirttiğimiz tedbirleri getirmemiş olması bugünkü karışıklığın esas sebebini teşkil etmektedir. Taraflar arasındaki münasebetlerin tanzimindeyse 6570 sayılı kanun genel olarak iki hüküm getirmiştir:

1 — Tahliye sebepleri tahdit edilmiş, mal sahibinin İstediği anda kiracıyı çıkarması ve mukaveleye son vermesi imkânları hudutlandırılmıştır.

2 — Kiralar muayyen bir ölçüye göre dondurulmuştur.

Fransanın 1948 yılında çıkardığı kira kanunu ile mukayese edildiği zaman, birinci tedbirin onlarda da mevcut olduğu görülmektedir. İkinci tedbir, yâni kiraların dondurulmasına gelince, Fransa ile aramızda büyük fark olduğu görülmektedir. 6570 sayılı kanun dondurma karan ile karşılıklı menfaatleri gözönüne almamış, sadece kiracı menfaatlerini gözetmiştir. Halbuki fransızlar, kiralan muayyen zamanlarda ekonomik standartlara göre değiştirme yetkisini getirmişlerdir. Böylece kiralar, Fransada, hayat pahalılaşmasına göre değişen bir mahiyet taşımaktadır.

Fransada, "Echelle mobile" -piyasa tahavüllerine göre ücretleri tespit- sistemine göre, her iki senede bir geçim indeksi tespit edilerek, kiralar ona göre ayarlanmaktadır. 1953 yılından beri tatbik edilen bu sisteme göre, on yıl zarfında kiralar geçim indeksine uydurulacaktı. Nitekim, bu yıl veya 1964'te bu intibakın sağlanması lâzımdır. Böylece, bizdeki, sadece bir tarafın menfaatini gözeterek alman dondurma kararının dâvayı hal yolunda bir fayda sağlamadığı, aksine taraflar arasındaki uçurumu daha da derinleştirdiği görülmektedir.

6570 sayılı kanunun gayelerinden bahsederken, mevcut krizi önleyici tedbirleri almadığını da belirtmiştik. Halbuki fransız kanununda ba hususta birçok hükümler getirilmiştir. Evvelâ, boş kiralık yer kalmaması imkânları sağlanmıştır. Mahal ve zaman içinde boş yerlerle mücadele edilmektedir. Buna âdeta, bir nevi "kira istimlaki"de demek kaabildir. Sonra, oda adedine göre tahliye sistemine de gidilmektedir. Meselâ, bir aile iki kişi ise, on odalık evde oturamamaktadır.

Burada kısaca belirtmek istediğimiz, Uzun 6570 sayılı kanunun, kiraları dondururken "Echelle mobile" sistemini -veya ona benzer bir sistemi- getirmemek suretiyle tarafların haklarını garanti altına almaması; bir de ve asıl önemlisi, kira krizini önleyeceek tedbirleri getirmemiş olmasıdır. Bugünkü anlaşmazlıklar ve huzursuzluklar hep bunun neticesidir.

Sular

Kerbelâya dönen Başkent

Beline önlüğünü takmış, akşamdan kalan bulaşıkları yıkamakta olan ev kadını, musluğu açınca bir hırıltı duydu: bermutâd, su akmıyordu. Sileri yağa bulaşmış, ne yapacağım bilmez bir hâlde kalan kadıncağız adamakıllı sinirlenmişti:

"— Bu kadar yağmur yağdı, yine de para etmedi. Çamurlu akan suya bile razıydık, o da kesildi" diye söylendi.

Bu, Ankaranın birçok semtlerinde hergün karşılaşılan olaylardandır. Aslında bunun böyle olacağını önceden söylemek için biç de öyle keramet sahibi olmağa lüzum yoktur. Ankaranın 1960 yıllarında Kerbelâya döneceğini tâ 1950'de söyleyebilmek kesin olarak kabildi. Bu işleri yönetenlerin, kehânette bulunmaksızın, sadece hesap kitap yaparak, durumu görebilmeleri ve zamanında tedbirlerini almaları gerekirdi, Ama, plânsız yatırımların en iyi kalkınma yolu olduğunu savunan, başı sıkışınca "işte plân" diyerek yapılan işlerin proje dosyalarını göstermeğe kalkışan bir zihniyetin böyle on yıllık geleceği hesaba katarak hareket etmesinin mümkün olamıyacağı aşikârdır. Bu zihniyete bir de, "görülmemiş imar hamlesi" yüzünden kasalarının dibine dan ekilmiş Ankara Belediyesinin içinde bulunduğu malî güçlükler katılırsa, başkentin en önemli dâvalarından bitişi olan su iyinin on yıl sonra bile neden böyle çıkmazın içine düştüğü kolayca anlaşılır.

Ankarada çeşme başında çocuklar
Kerbelâ sakinleri

Ankaranın su derdi, Cumhuriyetin ilk yıllarında rasyonel bir şekilde ele alınmış ve ilk adımda Çubuk çayı üzerindeki barajın ve bir su süzgecinin inşası gerçekleştirilmişti. Böylece, yılda 10 milyon metreküb suyun süzgeçten geçirildikten sonra şehre verilebilmesi sağlanmıştı. O tarihlerde, ileri ülkelerdeki şehirlerde şahıs başına günde 300-400 litre olarak hesaplanan su miktarına hemen hemen ulaşılmış bulunmaktaydı. Nitekim, barajın servise girdiği 1936 yılından sonra uzun yıllar ihtiyaçlar karşılanmış, hattâ bazı ilâvelerle 1953 yılma kadar şehirde su bakımından esaslı bir sıkıntı görülmemiştir.

Nihayet "bıçak kemiğe dayanıp" da, şehirde, yaz ortasında, bilhassa bazı semtlerde bir damla su bulunmaz hâle gelince çare düşünülmeğe başlandı Ama en kestirme çarenin bile yüz milyonların kapısı olduğu, hele, hemen işe başlansa bile, normal şartlarda en azından üç-dört yıl sıkıntının önlenemiyeceği çok geç olarak görüldü. Bu arada, halk oyunu yatıştırabilmek amacıyla, Sakaryadan şehre su getirmek için bir ihale yapılacağı gazetelerde ilan edildiyse de, bu bir gösterişten öteye gidemedi. Çünkü elde, bu projenin boru ve pompa ihtiyaçlarını karşılayacak döviz bile yoktu!

Geriden gelen istim

Sonunda -taşkın önleme konusunda olduğu gibi- Bayındırlık Bakanlığı işe el koydu. Aylarca süren çalışmalardan sonra DSİ tarafından Ankaranın XXI. yüzyıldaki ihtiyaçlarım dahi hesaplayan ve bunları kademeli bir şekilde karşılamayı hedef tutan geniş çapta bir su etüdü yapıldı. Buna göre, hızla artan nüfus ve ihtiyaçlar sebebiyle 1960 yılında 70, 1970'de 110 milyon ve nihayet 2000 yılında da 250 milyon metreküb suyu başkente verebilmek gerekiyordu. Oysa M, elde mevcut kaynaklarla bunun ancak 40 milyon metrekübü sağlanabiliyordu. O hâlde, acele olarak yeni kaynaklar teminine gitmek, ayni zamanda yakın ve uzak geleceği de düşünmek gerekiyordu.

Sakarya ve Kızılırmak nehirlerinde, Ankaranın ihtiyacını karşılayabilecek kadar bol su vardı. Ancak, bu nehirlerin uzaklığı ve özellikle sularının bulanıklığı, üzerinde durulması gereken en önemli problemlerdi. Sonunda bundan vazgeçildi ve Ankara dolaylarındaki dereler üzerine barajlar kurulması en uygun çözüm yolu olarak kararlaştırıldı. Bu barajların başında, Çubuk suyu üzerinde ve daha yukarılarda "Çubuk II" adıyla veni bir baraj gelmektedir. Mevcut Çubuk barajından biraz daha büyücek ve yılda şimdikinden birbuçuk kat fazla -15 milyon metreküb kadar- su sağlıyabilecek olan bu baraj 30 Şehre su getirme tesisleri ise 26,5 milyon liraya malolacak ve önümüzdeki yıl su biriktirmeye başlayacaktır.

Çubuk II'nin yağış alanına Sincanköy ovasından akan Ova çayının membalarından su aktarılmak suretiyle ve ilave 65 milyon lira sarfıyla. daha 32 milyon metreküb suyun sağlanması mümkün olduğu da anlaşılmıştır. Bu işin de Çubuk II'den sonra, hemen ele alınması gerekmektedir.

Diğer bir baraj Kayaş vadisindeki yan derelerden Bayındır deresi üzerinde inşa edilmekte olan -aynı zamanda, şehirde tahribat yapan taşkın sularını da tutacak- Kayaş ba--rajıdır. Bu da yılda ortalama 7 milyon metreküb su sağlayacak ve 1965

yılında servise girecektir. Bunlardan başka, önemli tesis olarak Ankara . İstanbul yolunan ellinci kilometresindeki dar boğazda kurulacak Kurt boğazı barajı sayılabilir. Bu sayede yılda 25 ilâ 35 milyon metreküb kadar suyun 50 kilometrelik bir galeriyle şehre getirilmesi düşünülmektedir. 1,5 metre çapındaki bu galerinin maliyeti 33 milyon ve barajla birlikte toplamı ise 80 milyon lira civarındadır.

Özetle, 200 milyonun üstünde bir maliyeti olan bu tesisler yılda toplam olarak 50-60 milyon metreküb kadar su sağlayacağından, mevcudun eklenmesiyle 90-100 milyon metreküb edecektir ki, yukarda açıklandığı gibi, bu da şehrin ihtiyaçlarını 1970'e kadar karşılayabilecektir. Ancak, 1970'ten sonra yeniden çareler aramak gerekecektir. Bu ise büyük çapta sulardan faydalanılmasını ve devâsâ projelere gidilmesini gerektirmektedir. Meselâ, Sakaryadan Ankaraya su getirme projesine 350 milyon, Hirfanlı veya Kesikköprü barajlarından faydalanılması için de 370 milyon harcanması gerektiği anlaşılmıştır. Ayrıca, bu projeler inşa tekniği ve işletme bakımlarından güçlükler göstermektedir.

Yarım yamalak tedbirler

Bu arada, geçen hafta gazetelerle dergilerin idarehanelerine gönderilen bir çağrı ilgiyi çekti. Çağrıya katılan gazeteciler, Ankaranın Soğukkuyu semtinde Belediye Sular İdaresine gittiklerinde, devletçiliğin yanlış uygulanmasının açık örneklerinden birine tanık oldular. Gerçekten, çağrı bir tesisin açılışıyla ilgiliydi. "Tesis"' ise, Ankaranın şehir suyu ihtiyaçlarında kullanılacak dikişli çelik boruları yapacak bir makineden ibaretti.

İşten biraz olsun anlayanlar, "Ankara Sular İdaresi simdi de boru fabrikatörlüğüne mi heveslendi?" diye bıyık altından gülmekten kendilerini alamadılar... Çünkü, boru makinesine yapılan ve tamamı dövizden ibaret bulunan milyonlarca liralık yatırımdan daha çok bu makinenin tam ve ekonomik bir şekilde işletilmesi önemliydi. Makinenin tam işletildiği ve yapılan boruların ihtiyaçları karşıladığı -bir an- düşünülse bile. bu işin neden özel teşebbüse bırakılmayarak, "ille de ben yapacağım!" zihniyetiyle yürüdüğünü anlayabilmek imkânsızdır. Oysa ki, bu işi özel teşebbüse yaptırtmak daha ucuza ve daha yerinde olacaktı. Çünkü, eğer bu makinenin yapacağı borulara devamlı bir ihtiyaç var idiyse, zaten bu işi görebilecek birçok teşebbüs sahibinin sermaye yatırıma yapması işten bile değildir. Hiçbir müteşebbis böyle "kârlı" bir işi elden kaçırmak istemez. Yok eğer, makine arada sırada çalıştırılıp, yılın 150-200 günü yatacaksa. o takdirde de Sular İdaresinin bu kadar büyük ve tamamı döviz olan bir yatırım yapmağa neden lüzum gördüğü sorulmalıdır. Özetlenirse, ne tarafından bakılırsa bakılsın, bu kadar büyük borçlar içersinde kullanan, çok daha lüzumlu ve yerinde işler için sarf edecek milyonlara ihtiyacı bulunan Ankara Belediyesinin böyle "âtıl yatırımlar" a girişmesini yürekten onaylamağa, hele alkışlamağa imkân yoktur.

Sonra, kalite yönünden, imâl edilecek borular spiral şeklinde ve elektrik kaynağıyla dikişli oldukları için, dayanıklılığın yekpare çekme çelik veya savurma çelik döküm borularla asla kıyaslanamayacağı da aşikârdır. Maamafih, önümüzdeki aylarda ve daha sonraları kullanmak suretiyle yapılacak fiili tecrübelerin, gerçeği bütün açıklığıyla göstereceğinden şüphe yoktur.

Bekleyen derviş

Açılış töreninde -tesis, en yaşlı tiye sıfatıyla Diyanet İşleri Başkanı tarafından hayır duasıyia açıldı- bir konuşma yapan Vali Enver Kuray, şehrin su ihtiyaçlarını karşılamak için en uygun çarenin mümkün olduğu kadar çok sayıda kuyu açmak ve pompalarla suyu toprağın yüzüne çıkarmak olduğundan bahsetti. Bu yargının doğru olmadığı, bugüne kadar açılan ve açılacak olan kuyuların olsa olsa Ankara şehri için yukarıda açıklanan esaslı tedbirler mevyalarını verinceye kadar aradaki "güç devre"yi atlatabilmeye yarayacak "iğreti tedblrler"den ibaret olduğunu belirtmek gerektir. Kuyulardan su çeken pompaların elektrikle çalıştığı, elektriğin herhangi bir sebeple kesilivermesi halindeyse şehrin bütün hizmetlerini aksatacak şekilde suların da kesiliverdiği, geçenlerde Akköprüdeki transformatörün yanması olayı sırasında açıkça anlaşılmamış mıdır?

Üstelik, yeraltı suyundan faydalanan bu kuyuların, bilhassa kurak geçen yaz aylarında dere yataklarındaki akışın azalmasıyla yeraltı suyu düzecinin de düşmesi sebebiyle, işe yaramaz dununa düştüğü bilinmektedir. Ankaranın özellikle Kavaklıdere ve Küçükesat semtlerinde oturanlar, yapılmakta olan yeni
me hatına rağmen, işin esasından çözümlenmesi için ancak 1964-65 yıllarının gelip, "Çubuk II" ve Kayaş barajlarının tamamlanmasını beklemenin daha "'basiretli" olacağı kanısıyla "kanaatkârane" beklemeyi doğru bulmaktadırlar.

Afrika

Birleşmeye çalışan Afrika

Son günlerde milletlerarası politika sahnesinde dikkati çeken olaylardan birisi de Afrikadaki zirve toplantısıdır. Yalnız, bu zirveye katılanlar ne dünyanın en büyük, en güçlü devletlerinin temsilcileridir, ne de toplantıda ele alınan konular Silâhsızlanma, Berlin, Küba gibi bütün dünyanın ilgisini çekecek meselelerdir. Addis Ababada toplanan bu konferansa Afrikadaki ülkelerin devlet başkanları katılmıştır. Konferansta konuşulan konular da bu, henüz istiklâlini tamamen elde edememiş kıtanın kendi iç meseleleriyle ilgilidir.

Aslında bu toplantının amacı, bağımsızlığını kapanmış Afrika devletlerini merkezi bir teşkilât etrafında toplayabilmekti. Böyle bir teşkilâtın, hem bir kısım Afrika ülkelerinin hâla devam ettirdikleri bağımsızlık mücadelesine yardım edebileceği, hem de Afrika kıtasının iktisadi gelişmesini güçleştiren engellerin ortadan kaldırılmasını sağlayabileceği düşünülüyordu. Hattâ bu toplantıyı hazırlayan birçok kişinin kafasında Amerikan Devletleri Teşkilâtı gibi bir model yatıyordu. Bu teşkilâtta görevli bir Şilili yüksek memur da Afrika için yeniden kaleme alınacak Genel Yasanın hazırlanmasına yardım etmek üzere Addis Ababaya çağırılmıştı. Dört gün devam eden toplantılarda genellikle birleşme meselesi üzerinde duruldu. Tartışılan konular birleşmenin. mahiyeti, derecesi ve gerçekleşme yolları oldu. Bir kısım delegeler romantik bir hava içinde süratle ve en geniş ölçüde birleşmek gerektiğinden bahsederken, bazıları da bu işin güçlüklerine ve birliğin başarıyla işleme şartlarına dikkati çekiyorlardı. Bununla beraber, Birleşik Amerikadaki gibi federal bir sistem kurulmasını isteyen Gana Cumhurbaşkanı Nkrumah bile görüşmelerin sonunda Habeş İmparatoru Haile Selasiyenin tezini, yani tedrici bir gelişme ile birliğe doğru yürümek gerektiğini kabul etmek zorunda kaldı. Bir ara işin güçlükleri üzerinde öylesine duruldu ki, bir Genel Yasanın bile hazırlanamıyaeeğı kanaati belirdi. Nijerya Başbakanı Ebubekir Tafawa, Ganaya kastederek, "Bazı Afrika devletleri üserinde yıkıcı faaliyetlerine devam ettikleri müddetçe, birlik gerçekleştirilemez" dedi. Herkesin dostluktan, birleşmekten bahsettiği bir sırada, Somali Başbakanı Abdullah Osman, bazı Habeş toprakları üzerinde, Somalilerin orada çoğunlukta olduğu gerekçesiyle hak talep etmeye kalkınca bütün konferans birden karıştı.

Ortaya çıkan kötümser havanın dağıtılmasına yardım edenlerin ilki Nasır oldu. Nasır, mutlaka bir Genel Yasanın kabul edilmesi gerektiğini söyledikten sonra, Afrika' kıtasında sömürgeciliğin, tesbit edilecek kati bir tarihe kadar tasfiye edilmesi hakkında bir teklif öne sürdü. Nasırın konuşması tekrar görüşmelerin salim istikamete girmesini sağladı. Fakat toplantının en etkileyici konuşmasını Cezayir Başbakanı Ahmed Ben Bella yaptı. Bu, çok kısa bir konuşmaydı. Ben Bella, bütün afrikalıları Afrika kıtasından sömürgeciliğin temizlenmesi için "bir parça ölmeye" çağırdı. Angolada çarpışmaya hazır 10 bin gönüllüsü olduğunu bildiren Bella, Güney Afrika ve Mozambikteki kurtuluş mücadelesine konferansın hemen yardım etmesi gerektiğini söyledi.

Alınan kararlar

Toplantının üçüncü ve son günleri daha ziyade Genel Yasa ile ilgili teknik meselelerin ele alınmasına ayrıldı. Bu görüşmelerden, birliğin birleşmiş bir dış politika veya birleşmiş bir 'savunma sistemi anlamına gelmediği ortaya çıktı. Bu arada dik kati çeken bir nokta da, birlik konusunda çekimser davranacağı zannedilen Nasırın hiç de öyle davranmayışı, aksine, bir anlaşma sağlayabilmek için gayret gösterişi oldu. Nasır, Genel Yasadan "Hür Afrika iradesinin zihni ve sinirleri" diye bahsediyordu. Mısırın durumu hakkında da, "Biz buraya biç bir gizli hesapla veya taleple gelmedik. Fakat sadece heyecanlı sözler söyleyerek konferanstan dönmeyi de arzu etmiyoruz. Gelin, bütün Afrika için bir yasa kabul edelim.." dedi. İsrailden teknik yardım gören bazı Afrika devletlerinin durumu hakkında da hiç bir şey söylememeye dikkat etti.

Zirve toplantısının son günü 207 milyon kişi adına hareket eden, bağımsızlığına kavuşmuş 30 Afrika devletinin temsilcileri "Afrika Birliği Teşkilâtı" adında bir organ kuran yasayı kabul ettiler. Yasa, gizli oturumda 12 saatten fazla süren tartışmalardan sonra tasvip edildi. Bu arada, Afrikanın, sömürge idaresinin kalıntılarından süratle temizlenmesini isteyen birçok karar tasarısı da kabul edildi. Alınan önemli kararlardan birisi de Güney Afrika ve Portekiz ile münasebetlerin kesilmesi ve boykot tedbirlerinin tatbik edilmesi hakkındadır. Afrika devletleri bundan böyle Güney Afrika uçaklarına havalarım ve meydanlarını açmamayı kabul etmişlerdir.

Sömürgelerde mücadele eden milliyetçi gerillâlara aktif bir şekilde yardım etme teklifi ise dokuz milletin katıldığı bir komiteye havale edilmiştir. Bu teklif halen sömürge idaresinde yaşayan 40 milyon afrikalıyı ilgilendirmekteydi. Silâhlanma yarışının takbihi ve bilhassa Afrika, topraklarında yapılan nükleer denemelere son verilmesi ile ilgili karar tasarıları büyük bir çoğunlukla kabul edilmiştir.

Yasanın kabul edildiği ve önemli kararların alındığı bu toplantıda sadece Fas, devlet başkanı tarafından temsil edilmemişti. Hiç temsilci göndermeyen tek ülke ise, Togo idi. Zaten Afrika devletlerinin çoğu Togodaki Nicolas Grunitsky İdaresinin meşruiyetini münakaşa etmekteydi.

Kabul edilen Yasa ve alman kararlar, Afrikanın az gelişmişlikten kurtulma ve yeryüzünde sözü dinlenir bir bölge haline gelme arzusunun bir ifadesiydi. Fakat birçok devlet başkanı, Afrika kıtasının daha uzun müddet eski sömürgecilerin yardımına vs ilgisine bağlı kalmak zorunda olduğunu anlamıştı. Kabul e-

dilen Yasa, birleşme ve kıtanın kaynâklarıın kıta halkının menfaatine harekete geçirme yolunda atılmış bir ilk adımdır. Şimdiden Afrika için bir serbest ticaret bölgesi kurmak ve müşterek gümrük tarifeleri tatbikini sağlamak üzere yapılacak çalışmaların koordinasyonu kararlaştırılmıştır.

Yarının ilk işaretleri

Bilindiği gibi, birlik konusundaki çalışmaların başlangıcı iki yıl öncesine kadar usanmaktadır. Bu gayretlerin sonucu olarak, Afrika devletlerinin bir kısım iki ayrı grup halinde toplanmıştı. Bunlardan birincisi Gana, Gine ve Mısırın da katıldığı altı üyeli Kazablanka Grupudur. Diğer birleşme hareketi, 20 ülkenin iştirakiyle, kurulan Monravya Grupu ile gerçekleştirilmiştir. Bu gruplardan birincisi, Kazablanka Grupu, tarafsız bir politika güttüğü halde, Monravya Grupu Batılılarla işbirliğine taraftardır.

Yeni kurulacak teşkilatın devletlerin dış politikasına istikamet vereceği zannedilmemelidir. Bu organ, üyelerin iktisadi, sosyal ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesinde ve üyeler arasındaki ihtilâfların halledilmesinde faydalı olacaktır. Yasanın temel maddeleriyle bir "Devlet ve Hükümet Başkanları Asamblesi" kurulmaktadır. Ayrıca, yılda iki defa toplanmak üzere, Dışişleri Bakanlarının katılacağı bir "Bakanlar Konseyi" de derpiş edilmiştir. Bu ikisinin dışında, Yasa hükümleriyle bir de Genel Sekreterlik teşkil edilmiştir.

Bu Yasa ile Afrika devletleri tarihte ilk defa olarak bir teşkilât etrafında bir araya gelmektedirler. Birlik yolunda katedilmssi gereken daha çok mesafe vardır. Fakat başlangıç, iyi bir başlangıç sayılabilir.

Vatikan

Papa öldü, yaşasın Papa...

Romada St. Peter's Square'de nice zamandır gece gündüz basan şiddetli yağmur, bazan kızgın güneş altında bekleyen kalacalık nihayet malûm haberi aldı. Meydandaki kalabalık arasında dolaşan turistlerin yanlarında taşıdıkları transistorlu radyolar, Vatikandan yapılan açıklamayı bütün dünyaya duyurdular: Papa XXIII. John ölmüştü... Meydandaki 10 bini aşkın insan birdenbire derin bir sessizliğe büründü. Sadece yerlere kapanmış, dua edenlerin sesleri duyuluyordu.

Katolik âleminde papaların ölümü daima olağanüstü bir hâdise olarak karşılanmış ve büyük heyecana sebep olmuştur. Fakat şimdiye kadar hiç bir papa gerek yasarken, gerekse ölümünde XXIII. John kadar, geniş halk topluluklarının ilgisini ve sempatisini üzerine çekememiştir. Hastalığının seyri bütün dünya radyoları ve basını tarafından en önemli haber olarak günlerce adım adım takip edildi. Papama sıhhi durumu Katolik Kilisesinin dışındaki milyonlarca insan için de başlıca merak edilen konulardan birisiydi.

Bu durumun birçok ciddi sebebi vardır. Önce XXIII. John, Papalığı, Vatikana hapsedilmişi bu dünyadan elim eteğini çekmiş, çağımızın gelişmelerine ayak uyduramayan bir müessese olmaktan çıkarmıştır. Sosyal adalet, dünya barışı, nükleer denemelerin durdurulması ve diğer günlük politika meseleleri onun konuşmalarında yer alan konular arasındaydı. Sonra, Katolik Kilisesinin iç düzeninde de önemli reformlar gerçekleştirmiş, Protestan ve Ortodoks Kiliseleriyle birleşmek için teşebbüslerde bulunmuştu. Bu gayretlerin XXIII. John'a "Luther'den sonra hıristiyan dininin en büyük reformcusu" ünvanını kaşandırdı. Vatikan ile komünist ülkeler arasında münasebetler kurulması da onun zamanında oldu. Papa, Krutçef ile karşılıklı mesajlar teati ediyor ve bu mesajlarında "Sovyet halkı için dua edeceğini" bildiriyordu.

Papanın midesinden tehlikeli bir şekilde hasta olduğu birkaç ay önce ortaya çıkmıştı. Bir müddet, birleşme meselesini görüşmek üzere çağırdığı çeşitli kiliselere mensup dini liderlerin toplantılarına katılamadı. Kısa bir istirahatten sonra tekrar çalışmalarına başladı. Fakat bu arada, hastalığın mide kanseri olduğu anlaşılmıştı. O andan itibaren Papa için güç bir devre başladı. Yorucu görevinin yanı sıra hastalığı ile de mücadele etmek zorundaydı. Nihayet geçen ayın sonlarına doğru yatağa düştü. Mide ağrıları yüzünden büyük ıstırap çekti. Birkaç defa komaya girdi. Hayatından artık tamamen ümit kesilmişti. Kendisi de bu durumun farkındaydı. Bir ara komadan kurtulunca, "Benim bavullarım kapatıldı. Ayrılmaya hazarım" dedi ve bunu takiben girdiği komadan bir daha da çıkamadı.

Bizim Kaybımız

Papa XXIII. Ciovanni'nin ölümüyle dünya bir büyük insan, katolik kilisesi büyük papalarından birini., biz ise Türkiyeye aşık bir dost kaybettik. Papa tarafından kabul edilen, onunla görüşmek imkânını bulan her türk "Türkiye", "İstanbul" denilince yaşlı XXIII. Ciovanni'nin gözlerinin başka şekil de parladığını görmüş, kalbinin titrediğini hissetmiştir. Papa, *geçen yıl* bu *zamanlar Vatikanda AKİS Başyazarını kabul ettiğinde kendisine "Hayatımın en güzel on senesini Türkiyede geçirdim. Türkiyeyi bu kadar çok sevmemde şaşılacak ne* var.?" *demekten kendini alamamıştır.*

Katolik kilisesinin, bugün ebediyete göçmüş olan değerli papası halâ türkçe kelimeler kullanmaktaydı ve tanıdığı türkler hakkında merakla bilgi sormaktaydı. Türkiyeye fayda verecek her şeyi yapmaya hazır olduğunu Vatikandaki Büyük Elçimize bildirmiş ve bu*nun Hükümete nakledilmesini istemişti. Nitekim turizm sahasında bize yardımda bulunmuş ve Egeyi katoliklerin* bir *ziyaretgâhı haline getirmek için gayret göstermiştir.*

XXIII, Ciovanni katı katolik kilisesine yeni bir ruh getirmiş adamdır. Onun, görevini hiç bir toprak, ırk, millet ayrılığı tanımadan yapma anlayışı zaman zaman yadırganmıştır. Bundan zarar görenler de çıkmamış değildir. Ama istikbal, XXIII. Ciovanni'nin katolik kilisesini bir selin âfetinden masun tutmuş *olduğunu, bu katı müesseseyi zamana . ve onun icaplarına uydurmakla hem kendi dinine, hem bütün dünyaya hizmet etmiş bulunduğunu göstercektir.*

Simdi, dünyada kalmış olan insanlar için bir şükran ifadesi fırsatı, barışı her şeyin *üstünde tutmuş XXIII. Ciovanni'ye Nobelin barış armağanını vermektir.*

M.T.

1 Kitap okudum

Adı: Ataç'ın Sözcükleri
Derleyen: Yılmaz Çolpan
Türü: Sözlük, inceleme
Yayımlayan: Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları, Dil Konulan dizisi 6
Baskı: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, 116 sayfa 500 kuruş
Konu: Son yıllarda Türk edebiyatını en çok etkileyen yazar, Nurullah Ataç, öldü gitti. Ama onun öğrencileri, onun hayranları, onun etkisi altında kalanlar hâlâ yasıyorlar. Ben de bunlardan biriyim. Lisede öğrenciliğini yaptım, sonra dostum oldu, aynı gazetede sütun komşuluğu yaptık. Bana kızdığı, küstüğü, hattâ, sövdüğü günler oldu. Ölümünün üstünden gu kadar yıl geçtiği halde; bıraktığı anıları hâlâ olanca sıcaklığı ile saklarım. Benim gibi yüzlerce yazar, gazeteci, sair, hikâyeci, romancı, kısacası bütün bir gençlik var ki, hâlâ onun izindeyiz. Yılmaz Çolpan da bunlardan biri. Ataçın öztürkçe çabasına katıldığı günlerde yazı yazdığı gazete ve dergileri tek tek taramış, Ataçın kullandığı yeni kelimeleri tek tek bulmuş, tümünü bir sözlük haline getirmiş.

Ataç, sağlığında, bu öztürkçe yazma çabası yüzünden pek çok alaya alınmış, pek çok saldırıya uğramıştı. Şimdi onun kullandığı, çoğa ilk defa uydurulmuş kelimelere şöyle bir baktığınızda, şaşıyorsunuz: Bunlar artık hepimizin kelimeleri olmuş! En yobazlarımız bile farkında olmadan bunları kullanıyoruz. Artık, "toplum, ilke, çaba, olay, görev, mutlu azınlık, özlem, yergi, özet, yargı, özgürlük, tutku, uzman, yetinmek, sonuç, orantı, asalak, gerçekçilik, karşıt" kelimeleri kimseleri yadırgatmıyor. İşte Yılmaz Çolpan» bütün bunları önce bir sözlük halinde aralamış, sonra dâ bu tip kelimelerin kullanıldığı cümlelerden örnekler vermiş.

"Ataçın Sözcükleri" sadece okuryazarlarımız, aydınlarımız için değil, daha çok dil yobazları için üstünde dikkatle, önemle durulacak bir kitap. Dil Kurumu böylesine bir çalışmayı kitap haline getirmekle gerçekten bu büyük ve çok yönlü türk yazar ve düşünürüne karşı görevini bir kere daha yapmış. Dilenir ki, ilerde, Ataç üzerine bunun gibi, daha önce gene aynı kurum tarafından yayınlanan "Ataç" adlı kitap gibi başka çalışmalar da yapılsın.

İlhami SOYSAL

AKİSÇİLER SİZİN İÇİN
GÖRDÜLER, DİNLEDİLER, SEÇTİLER

Kitaplar

Sarıçam: Şair gazeteci Celâlettin Çetinin 1961 yılında Hatipoğlu Yayınları arasında çıkmış şiir kitabı. Kapağını Said Madenin yaptığı bu dört formalık kitapta, delâlettin Çetinin, gazetecilikten fırsat buldukça yazdığı şiirler yer almış. Şiirler hakkında bir yargıya varmak gerekirse, şöyle demek uygun düşer: Gazetecilik mesleğine gerçekten bulaşan kişinin sanatçı yanı gidegide ölüyor. "Sıcak ekmeğimizi rahat bölüşelim. Çocuklarımız rahat büyüsün. Noksansız büyüsün... Ve kapılar ardına kadar açılsın sanata, sanatçıya" diye şikâyet eden Celâlettin Çetin, eğer gücünü şiire vermiş olsaydı, herhalde güçlü şiirler koyabilirdi ortaya. Yürekte var, bilekte yok...

"Sarıçam"ı, şiirseverlere salık veririz.

Uzun Atlar Denizi: Ali Püsküllüoğlunun 1962'de yayımlanan bu kitabı, kapağından iç düzenine kadar sevimli bir kitap. Büyük emek isteyen şiirin her bakımdan kötü kitaplarda sunuluşu iyi olmuyor. "Uzun Atlar Denizi", kitap düzeni bakımından, şiire saygının en büyük delili. Kitaptaki şiirlere gelince... Püsküllüoğlu iyi şair. Dili ustalıkla kullanmasını biliyor. Nevar ki, kitabı "at"la doldurmuş. Hemen her şiirinde "at" imajı... Bu kadar "at"ın Şiire rahat vermiyeceğini bilmesi gerekir. Kapıları açsa da, "uzun atlar"ın bir kısmım salıverse iyi olacak herhalde...

"Uzun Atlar Denizi", Gün Yayınlarının başarılı bir kitabıdır, şiirseverlere salık veririz.

Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet: Varlık Yayınevi, Türk Klâsikleri serisinin 20. kitabı, Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı. Türk halk edebiyatını izleyenlere, Gölpınarlının büyük bir emekle hazırladığı ve ilk başkısı 1953'de yapılmış olan bu kitabı özellikle salık veririz. Kitabın başına, üç şair hakkında az, fakat öz bilgi konulmuştur.

Tiyatro

Kenterlerde "Mary-Mary": Kent Oyuncuları topluluğu, Küçük Tiyatrodaki ilk temsilleri olan Ionesoo'nun "Sandalyeler" ve "Ders" adlı oyunlarıyla, tahmin ettiğimiz gibi, büyük bir başarı kazanmıştır.

Misafir topluluğun Ankaradaki ikinci temsili, prömiyeri bu Pazartesi günü verilecek olan "Mary-Mary" olacaktır. Amerikalı kadın yazar Jean Collins Kerr'in, Asûde Zeybekoğlu tarafından dilimize çevrilmiş olan bu komedisi, sabun köpüğü gibi hafif, uçucu, ama hoş ve cici bir eserdir. Bellibaşlı rollerini Yıldız ve Müşrik Kentetin oynadıkları, onların yanısıra Gülsün Kamu, Şükran Güngör ve Kâmuran Yücenin de yer aldıkları oyun, boşandıkları halde biribirlerini hâlâ seven bir çiftin, başkalarıyla yeni bir hayat kurmaya hazırlandıkları sırada, bir vesileyle karşılaşınca, tekrar biribirlerine dönüşünü, ince ve ustalıklı bir teknik, özellikle çok nükteli bir diyalogla canlandırmaktadır.

"Salıncakta İki Kişi"yi, tatlı tarafından, hatırlatan bu akıcı oyunda Kent Oyuncuları, Ankara seyircisine, çok modern ve şık dekorlarla -Doğan Aksel imzalı- kostümler de göstermek fırsatını bulacaklardır.

Yüksek bir oyun üslûbu içinde zevkli, neşeli bir salon komedisi görmeğe hasret çeken tiyatro yucularımıza "Mary-Mary" temsilini mutlaka görmelerini salık veririz.

arşiv

TÜLİ'den Haberler

Mamakta muhakeme edilenlerin, Yassıadada muhakeme edilenlere nazaran bir talihlilikleri olacak: Dinleyiciler arasında, kendilerini seyreden Müşerref Hekimoğlunu göremeyecekler!

Müşerref Hekimoğlu, 27 Mayısa kadar Akşam, gazetesinin dedikodu yazarıydı. Aman yarabbi, D.P. büyüklerini nasıl piyazlar, onların zekalarını, parlaklıklarını, dirayetlerini, yakışıklılıklarını -hattâ Samet Ağaoğlununkini bile.. nasıl över, hanımlarının güzelliklerini, şıklıklarını nasıl ballandıra ballandıra anlatırdı. Hatta Akşam sahibi Malik Yolaç kendisini o tarihlerde, D.P. li dostlarının muhitinden faydalanmak için gazetesine almıştı. Sonra zaman geçti, eski D.P. li dostları Yassıadada Müşerref Hekim oğlunu, yeni kudret sahiplerinin yanında kendilerini müstehzi gözlerle süzer görmediler mi? Hanımcağızın salonundaki koltukların D.P. büyüklerinden kalma sıcaklığını onlar devam ettirmekteydiler.

Biraz daha zaman geçti, eski dedikodu yazarı bu sefer bir fikir saçıcısı olarak 22 Şubatçıların, Muzaffer Özdağların, 14'lerimizin, Demokrasi düşmanlarımızın gönüllüsü oldu.

Allahtan gazetesi battı da, Lavoisier kanununun esaslarına uygun şekilde fikir sağıcısı Müşerref Hekimoğlu Yeni Sabahın Fısıltı sütununda tekrar dedikodu yazan Müşerref Hekimoğlu olarak arz-ı endam etti -endamında hayli kilo fazlalıkla-. Bu sıfatıyla da, doğrusu, mahkemenin Basın sıralarında kendisine yer verilmedi. Yoksa, zavallı 20-21 Mayısçılar, kendilerini eski D.P. li ahbaplarını süzdüğü gibi müstehzi balcı şiarla süzen hanımcağızla burun buruna gelmeyecekler miydi?

Şimdi Allah, eski koşucu, yeni TİP lideri M. Ali Ayhan böyle bir hazin âkibetten korusun!

Geçen hafta Cumartesi günü Tunus Büyük Elçiliğinde verilen kokteyl çok kalabalıktı. Bundan önceki davetlerde bahçeye de çıkılabildiği için, davetliler daha rahat hareket edebiliyorlardı. Bu sefer, havaların serinliği yüzünden, bahçeye çıkılamadı ve kalabalık sebebiyle, sıkışık bir durum hasıl oldu. Dr, Doğramacı ve eşi, Dr. Bahtiyar Demirağ ve eşi, Dr. General Şükrü Ansay ve eşi Fehamet Ansay, Vedat Abat ve eşi, Turhan Feyzioğlu ve eşi Leylâ Feyzioğlu geç vakit geldiler. Leylâ Feyzioğlu bu sefer de gayet şık ve sade bir gri dantel döpiyes giymişti. Kasım Gülek bir ara geldi ve bol bol el sıktı. Prof. Fikret Arık nedense eşi Melâhat Arıkı getirmemişti. Ev sahibesi Fehameddin Arvayın eşi, sırtı döküntülü ve püsküllü elbisesiyle pek zarifti ve cidden çok misafirperverdi.

Geçen hafta Cuma günü, Otelcilik Okulunda da bir kokteyl verildi. Bu da oldukça kalabalıktı. Millî Eğitim Bakanlığının hemen bütün müdürleri oradaydılar. İkram faslı, doğrusu, Otelcilik Okulunun eski kokteyllerini aratıyordu. Kalitesi ve sunuluşu çok zayıftı. Yüksek mühendis Feyyaz İnceerin eşi Ayşe İnceer -ki, epeyden beri bu okulda sekreter olarak çalışmaktadır-, mûtadı hilâfına, yakası kapalı ve kollu bir keten elbise giymişti. Yegâne süsü, boynundaki zinciriydi.

Pazar günü Ankara Palasın alt katında, Galatasarayın meşhur Pilâv Günü kutlandı. -Bu "pilâv"ın, son zamanlarda bol bol kullanılan "plân - plâv" hikayesiyle ilgisi yoktur.

Yemek oldukça kalabalıktı. -100-130 kişi arasında-. Yalnız, bu yıl iyi ilân edilemediğinden olacak, birçokları, haber alamadıkları için, Pilâv Gününe gelemediler. Eski Galatasaraylılardan Baha Arıkan güzel bir konuşma yaptı. Turan Güneş, "Gençlerim arasında ve ağabeylerimin yanında bana söz düşmez" deyip, us'iu çocuklar gibi köşesinde oturdu.

Hafta içinde, Çocuksevenler Derneğinin, İsviçre Büyük Elçiliğinde bir çayı oldu. Ankaralı hanımlarıma bu davete de pek rağbet ettiler. Soy zamanlarda bu kabil çaylara yardımlarını esirgemayen elçi hanımları, hakikaten derneklere çok yardım etmiş oluyorlar. Zira bir elçilikteki çaya gitmenin herhangi bir lokaldeki çaya gitmeden ayrı bir zevki var.

"Foto Finiş"in unutulmaz kahramanı Yıldırım Önal, Devlet tiyatrosundan ayrıldıktan sonra âfâki işlere vakit ayırabilmeğe başlamış, Şu günlerde sık sık, Zafer meydanındaki kahvede, Ankara Radyosundaki bişarkıcı hanımla görülüyor.

Ahmet Emin Yalman
Sil baştan!

Nihat Akçan ve eşi Tijen "Par pazar günleri öğle yemeklerini Yenişehirde, yeni açılan şık bir köftecide yiyorlar. Son zamanlarda bu, Ankarada âdet haline geldi. Pazar günleri, çoğunlukla hizmetçileri izinli bulunan hanımlara da yaradı. Beyler de hayatlarından memnunlar. Çiftliğe, Baraja, Gölbaşına gitmektense, Yenişehirde bir köftecide oturmak çok daha ehven geliyor. Velhasıl yolcu memnun, hancı memnun!

Erenköy Lisesini Bitirenler Cemiyeti üyeleri, bu hafta Salı günü Çiftlikte senelik öğle yemeğini yediler Yüksek mühendis Hürriyet Sırmaçek, Rukiye Paykoç ve Perihan Fişek toplantıya en evvel gelenlerdendi.

Gazetesini kaybeden Ahmet Emin Yalman şimdi Stooholm'de Beynelmilel Basın Enstitüsünün konferansına iştirak ediyor. Ahmet Emin Yalman için başyazı yazamamak en büyük işkencedir. Ankarada intişar eden Vatan gazetesi, yakında tekrar eski günlerine kavuşacak. Ahmet Emin, Naim Tirali ve Babür Ardahan Vatanı kurtaracaklar.

Genç iş adamlarımızdan Güngör Altınışık -Hasan Paşa fırını sahibi-, hafta içinde Ankaraya geldi. Marmariste turistik tesisler için büyük bir yatırımda bulunan müteşebbisin itina ile hazırlattığı planlar tamamen Akdeniz tipi motelleri ihtiva etmektedir.

"Sosyalizmin Yolları" adlı kitabın yazarı, Milli Reasüransın yeni Umum Müdürü Cemil Sait Barlas şu sırada Ankarada bulunuyor. Halen rahatsız olan Barlas, bir an evvel iyileşip İstanbula dönmek istiyor.

Kanada Büyük Elçisi, Çankayadaki evinde, annesinin isim gününü kutladı. Davetliler arasında Norveç Büyük Elçisi ve eşi, Endonezya Büyük Elçisi ve eşi, Tunus Büyük Elçisi ve eşi bulunuyorlardı

Pakistan Basın Ataşesi Şerif Hasan birkaç günden beri Ankara Palasta. Bu kibar ve zarif Ataşe hâlâ bekâr. Türkçesini de hayli ilerletmiş, yabancılığı belli olmuyor.

Birleşmiş Milletler temsilcisi Prens Z. Lippe, güzel eşini İsviçreye uğurladı. Prenses, orada çocukları ile bir hafta, on gün kadar kalıp, dönecek. Yakışıklı Prens şimdilik, kısa bir müddet için de olsa, "yaz bekan".

Sahi, şimdi neredeler ???

Zıt Kardeşler: Mehdi ve Osman

Ankarada iş yerlerinin dağıldığı ve Atatürk Bulvarından bir insan selinin aktığı saat 17 sıralarında, uzunca boylu, kumralı saçları hayli seyrelmiş gözlüklü bir adam, Bakanlıklar semtindeki Uç katlı, kiremit renkli bir binadan çıkarak koşar adımlarla biraz ilerideki otobüs durağına ilerledi. Bu sırada oradan geçenler dikkatli dikkatli ona bakıyor ve birbirlerini dürterek:

"— Yahu bu adam Mehdi değil mi" diye soruyorlardı.

Kumral saçlı, gözlüklü adamın adı Mehdi Özgürendi. Ancak genç adam bu isminden ziyade Türkiyede Zıt Kardeşlerin Küçüğü adı ile tanınmaktadır. Biri şişman, diğeri zayıf olan Zıt Kardeşler Türkiyenin ilk fantazistleridir ve ilk şöhretlerini, 1946 seçimleri sırasında, sözlerini değiştirerek söyledikleri şu halk türküsüyle yapmışlardır:

"Dağdan kestim kereste
Fil besledim kafeste
Dediler seçim varmış ta
Yetiştim son nefeste
İşlerim işlerim
Ben seni mebus seçerim
Seni bana verseler lo
Şıp diye vekil eylerim"

Zıt Kardeşlerin şişmanı Osman ve zayıfı Mehdi, aynı yaştadırlar. 1944 de İstanbul Üniversitesinde öğrenci iken tanıştılar ve ilk numaralarına, Fakülte anfilerinde arkadaşlar arasında hoş vakit geçirmek üzere yaptıkları taklitlerle başladılar. O yıl, Osman Alman Filolojisi ve Mehdi de Felsefe öğrencisi olduğundan, her ikisinin de müşterek dersi olan Avrupa Kültür Tarihinde buluşuyor vekafa kafaya vererek, ilerde yapmayı düşündükleri numaraları konuşuyorlardı.

Ancak o yıllarda bu çeşit numaralara henüz alışılmamış okluğundan, sahneye çıkmak için münasip bir fırsat bulamıyorlardı. Nihayet 1946 yılında Ankara Üniversitesinin Macar Üniversitelileri yararına tertiplediği, Uç gün devam edecek bir show programına davet edilince genç fantazistler kendilerini göstermek fırsatını elde ettiler. Böylece ilk defa sahneye çıkan Osman ve Mehdi için bu Ankara seyahati gerçekten son derece verimli oldu. Gençler Başkentte kaldıkları bir hafta sarfında üç gün Gar Gazinosunda, üç gün de Ankara Radyosunda çalışarak ilk defa profesyonel oldular. Harp yıllarının esprisi olarak yaptıkları hava taarruzu ve parazit'i Ankara Radyosu taklidi büyük ilgi ile karşılandı. Bilhassa Ankara Radyosunun bu programla kendi kendini yermesi halkı çok şaşırtmıştı.

Bu bir haftalık Ankara seyahati, Mehdi ve Osmanın ilerideki başarılarının temelini teşkil etti. İstan - bula dönüşlerinde Taksim Belediye Gazinosuyla anlaşarak ilki yıl kadar burada çalıştılar. Artık bütün Türkiye, gerek radyo programlarından, gerekse gazete ve mecmualardan çıkan sitayişkâr yazılardan onları tanıyordu. Türkiyenin ilk fantazistleri olarak Zıt Kardeşler adıyla meşhur olmuşlardı. Taksim Belediye

Zıt Kardeşlerin Mehdisi, çocuğu ile

Bugün ve yarın

pecya

Gazinosundaki programları birinci derecedeki numara olarak takdim ediliyor ve her gece yüzlerce İstanbullu onları dinlemek için gazinonun geniş salonunu tıklım tıklım dolduruyordu. Zaten Zıt Kardeşlerin sahne hayatının büyük bir kısmı bu gazinoda geçmiştir. Nitekim Mehdi her zamanki sempatik haliyle gülümseyerek:

"— Taksim Belediye Gazinosunun bütün garson, fare ve kedilerini tanırız. Az kaldı bizi de demirbaşa kaydediyorlardı" demektedir

Bu iki yıl içinde repertuarlarım hayli genişleten Osman ve Mehdi Avrupaya gitmek ve batı dünyasında bu branştaki ilerlemeleri görmek istiyorlardı. Bu arada Kıbrıstan gelen 15 günlük bir teklifi kabul ettiler, yanlarına ikişer kat çamaşır alarak, ceplerinde sadece 5 lira olduğu halde İstanbuldan ayrıldılar.

Genç fantazistlerin 15 gün için çıktıkları bu seyahat bir buçuk yıl devam etti.. Fransa, Almanya, - İtalya, Danimarka ve diğer Avrupa memleketlerinde çalıştıktan sonra Afrikaya geçtiler. Bu arada iş saatlerinin dışında Osmanın en büyük eğlencesi, metroya binen yolcuların izdihamı karşısında yolcuları omuzuyla içeri iterek otomatik kapının kapanmasını sağlamak ve sonra gene aynı şeyleri tekrarlamak üzere ikinci metroyu beklemekti. Böylece bu 1,83 boyundaki 170 kiloluk tembul delikanlı kısa zamanda bütün Parislilerin sevgilisi olmuştu. Gazeteler, mecmualar sık-sık onlardan bahsediyordu.

Bu arada Osmanla Mehdinin en üzüldükleri şey, tanıştıkları yabancıların, Osmanı, demirleri büken ve halter kaldıran bir kuvvet göstericisi sanmaları ve türklerden bir fantaziat çıkabileceğine inanmamaları oluyordu.

Osman ve Mehdi Avrupadan sonra Afrikaya geçerek Mısırda Helmiya Palasta çalışmağa başladılar. Burada ünlü komedyen Fernandel'in kardeşi ile sahneye çıkan Osmanla Mehdi, "Helmiya Palastaki ilk gecemizi hiç bir zaman unutamayız" demektedirler. O gece Zıt Kardeşler en zayıf numara olarak takdim edilmişler ve üçüncü olarak sahneye çakmışlar. Gazino sahibi onlara pek önem vermemiş, hatta kendilerine soyunmaları için bir gardrop dahi tahsis edilmemiş. İki kafadar dışarda, bahçede soyunmak ve elbiselerini ağaç dallarına asmak zoruna kalmışlar. Ancak sahnede büyük ur hayranlıkla karşılanıp dakikalarca alkışlandıktan sonra Zıt Kardeşler adı neon lambalanyla birinci derecede numara olarak takdim edilmiş ve kendilerine gazinonun en güzel gardrobu verilmiş.

Osman ve Mehdi bir buçuk yıl kadar süren bu gezilerden, her türlü masrafları çıktıktan sonra, 30 bin lira kazandıkları halde yurda döndüklerinde ceplerinde 30 frank bulunmaktaydı. Zıt Kardeşler bu işe hâlâ şaşmakta ve bu parayı nereye harcadıklarım anlıyamamaktadırlar.

Yurda döndükten sonra tekrar Taksim Belediye Gazinosuyla anlasın Osman ve Mehdi, yepyeni esprileriyle halkı yeniden kahkaha tufanına boğmağa başladılar. Ancak bu başarı pek uzun sürmedi. Zira Mehdi iki defa sürmenaj geçirmişti, sihirleri harap haldeydi. Üstelik seçimlerde iktidar ve dolayısıyla para da el değiştirmiş ve Taksim Belediye Gazinosuna gelen halk, eski müşterilerin tersine, ucuz esprilerden zevk alır olmuştu. Osman ve Mehdinin, içinde bir sosyal görüş bulunan nüktele rini anlamıyorlar veya anlasalar da zevk almıyorlardı. Böylece her geçen gün biraz daha halktan koptuklarını anlıyan Osman ve Mehdi, "Diktatörler, boksörler ve aktörler zamanında çekilmeyi bilmelidirler" diyerek 1958 yılında sahneden ayrıldılar.

1944 yılından beri gazetecilik yapmakta olan Mehdi, kendini büsbütün basın mesleğine verirken, Osman da beyaz perdeye intisap etti.

Ancak her ikisi de zaman zaman dalmakta ve sahne hayatının bol renkli hareketli günlerini düşünmektedirler. Bu arada, kendilerine bazı iş teklifleri yapılmaktaysa da bu tekliflere ancak tebessümle mukabele etmektedirler.

IMECE

Aylık fikir ve sanat dergisinin

26. sayısı çıktı

P. K. 373 — Ankara

(AKİS - 301)

Yıldızlar Şakacıdır

Aslan Burcunda doğanların güneşin altın ışıklarının tesiriyle güzel, zeki, sanat j/önleri kuvvetli ve hayli çapkın yaradılışlı olduktan söylenir. Yıldızlar, Aslan Burcunda, yâni 91 Temmuz ile 20 Ağustos arasımda doğanlar içki 7 Haziran 1963 Cuma günkü çeşitli gazetelere çeşitli şeyler söylediler. Bunlardan en uygunu nu seçmtek okuyucuyu düşüyor.

ASLAN BURCU

Hareket: Halletmekte güçlük çektiğiniz bir iş için bir kadın size yardım edecek.

Vatan: Bütün gayretlerinize rağmen fikir ve temayüllerimizdeki kargaşalık devam ediyor.

Akşam: Yakında başarınızın farkına varacak ve gurur duyacaksınız.

Hürriyet: Bu derece titiz olmanın faydadan ziyade zararı var. Ufak tefek pürüzler üzerinde durarak hüküm yürütüyorsunuz. Halbuki o size sadık.

Dünya: Kendinizden başkasına güvenmeyin ve tutumunuzu ayarlayın.

Tercüman: Merakla beklediğiniz bir cevap olacak. Müjdeyi size bir yakınınız getirecek, kalbiniz ferahlıyacak. Bekleyin,

Yeni Sabah: Üç kişiyle yapacağınız bir görüşmede varacağınız bir karar sizin için mühim sayılabilir. Mantığınızı kullanınız.

Adalet: Sağlık durumunuzda sisi korkutacak hiçbir şey yok. Keyfinize bakın, evhamlanmayın. Şansınız, oldukça açık.

Milliyet: Boşuna kendinizi üzüyorsunuz. Neticesiz, bir yoldasınız. Bugün iyi kararlar vereceksiniz.

Son Havadis: Bu kadar kıskanç olmak iyi değil. Ne ona rahat veriyorsunuz, ne de siz huzur içinde yaşıyabiliyorsunuz.

TİYATRO

Lûtfi AY

"Hamdi ve Hamdi"
Apayrı dünyalar

"Kerpiç Memet"
Bir eşkiya hikâyesi

Oyun: 1 — "Hamdi ve Hamdi", (Oyun, 3 perde)
2 — "Kerpiç Memet", (Oyun, 1 perde.)

Yazan: Cahit Atay.

Tiyatro: İstanbul Şehir Tiyatrosu.

Sahneye koyan: Hamit Akılı,

Dekor: Turgut Atalay.

Müzik: Mehmet Abut.

Konu: 1 — Hızır'ın birbirlerine yer değiştirdiği milyoner Hamdi ile Postacı Hamdinin hikâyeleri: Apayrı dünyaları olan iki insan, iki ev, iki aile. Biri varlık içinde bahtsız-, hastalıktan, perhizden, işinin çokluğundan ve sosyete mecburiyetlerinden bunalmış, sade ve sıhhatli bir hayata hasret çeken bir zengin. Öbürü yokluk içinde, ay sonlarını iple çeken, sıhhatli,. iştahlı, ama kuru fasulyeden ve iki gişe biradan fazlasını bulamayan, üstelik barındıkları kulübeyi de ellerinden alacaklar, diye uykusu kaçan bir dar gelirli... Postacının milyoner, milyonerin postacı olmakla gene de erişemedikleri saadet...

2 — Yıllar yılı Anadolunun korkusunu çektiği ve hayal gücünün masallaştırdığı eşkiya heyûlasının gerisinde yatan bazı gerçeklerin psikolojik açıdan tahlili.

Oynayanlar: 1 — Agah Hün (Postacı Hamdi), Muallâ Fırat (Karısı Şükran), Hızır (Hamit Akınlı), Bilge Zobu (Milyoner Hamdi), Şadıman Ayam (Karısı Nermin), Ertüğrul Bilda (Doktor), Hale Rakunt (Hizmetçi) ves. (4 kadın, 4 erkek rolü).
2 — Fuat İşhan (Candarma Recep), Cemil Sanman (Köylü), Mehdi Yeşildeniz (Karadayı), Feridun Karakaya (Kerpiç Memet), Hâle Rakunt (Fatma Gelin) (4 erkek, 1 kadın rolü).

Beğendiğim: 1 — Sosyal bakımdan hiçbir derinliği olmadığı gibi, inandırıcı bir tarafı da olmıyan bu oyunu, farsa ve karikatüre kaymadan seyirciye kabulettirmeyi başaran Hamit Akınlı'nın ölçülü sahne düzeni. Postacı Hamdi'de Agâh Hün'ün, Milyoner Hamdi'de Bilge Zobunun sevimli oyunları. Mualla Fırat ile Şadıman Ayşının Postacı ve Milyoner kanlan rollerinde -birinden öbürüne geçerken- gösterdikleri intibak gücü ve canlandırdıkları canlı, renkli kadın tipleri.

2 — Yasarın, başarı gösterdiği bir perdelik kısa oyun nevinde, realiteyi nükteyle işleyen, yerli rengi de kuvvetle duyuran yeni ve güzel bir oyun vermiş olması. Fuat İşhanın, Jandarma Recep'in bütün gerçekliğini duyuran nefis kompozisyonu. Feridun Karakayanın Kerpiç Memet'de -yazarın düşüncesini vuzuhla aydınlatan- dinamik oyunu.

Beğenemediğim: 1 — Fantezi içinde sosyal hicve çok elverişli bir konuyu, yazarın, yüzeyde kalan yavan bir diyalog ve alelade tipler, beylik esprilerle harcamış olması.

2 — Mehdi Yeşildendin donuk ve ifadesiz oyunu.

Sonuç: Birinci oyunun yarattığı hayal kırıklığını ikinci oyunla unutturan bir temsil.

pecva

Jopis Ivens

Flaherty ile birlikte belge filmleri türünde adı ustaya çıkmışlardan biri de Joris Ivens'dir. Hollandalı olan Ivens, 1898 yılında Nimegue'de (Hollanda) doğdu. Babası, fotoğraf araçları satan bir dükkânı çalıştırıyordu, Ivens'e ilk tutku baba dük kârımdan geldi. Rotterdam Üniversitesinde ekonomi okudu; Berline gitti, foto kimya derslerini izledi; b" konuyla ilgili çeşitli endüstri dallarında eğitim gördü. Yurduna döndüğünde üzerinde en çok durduğu konu, sinemanın toplumla olan ilişkisi oldu. Eğitim sinemacılığının kurulması yolunda elinden geleni esirgemedi. Bölgecilik gibi çokluk ticarî film dışı sayılan yeni tür filmlerin dağıtılması ve gösterilmesi için dernekler kurulmasına önayak oldu. İlk belge filmini, vatandaşı sinemacı Franken'în İşbirliği ve Hollanda sinema kulüpleri federasyonu "Film Liga"nın yardımıyla çevirdi: "Yağmur" (1928-29). Bu filminde, kusursuz fotoğrafların montajına dayanarak yağmurun plâstik yönlerini, sarnıca düşen yağmur damlalarını, suyun sokaktaki yansımalarını ve şemsiyeleri konu edinmişti. "Yağmur"da pek az yer verilen "insan"a, bir köprünün çelik putrellerinde bir biçim senfonisi yayatılmasını sağlayacak unsurları arayan "De Brug - Köprü"de (1928) ise hiç rastlanmıyordu. İki belge filmi de Ivens'e dünya çapında bir ün getirdiler.

Ivens, daha sonra Philips adına "Philipg Radio"yu yönetti. Bu, şiirle dolu bir propaganda filmiydi. Arkasından hükümeti, "Zuydersee"yi ısmarladı. Filmin ilk iki bölümü, tabiatın insana boyun eğişini, sabırla ortaya çıkartılan rıhtımların. gerisinde azgın okyanus dalgalarının gerileyişini gösteriyordu. Barajın iki yakasının birleşmesi sırasında, montajının düzgünlüğü, akışın şiirli havası, köpüklü dalgalarla buharlı makinenin döktüğü toprağın ardarda görüntüleri unutulmaz bir bütünlük getiriyordu. Daha sonrakiler de denizden zorla kazanılan topraklarda çayırların ekilisi, evlerin yükselişi, otların boy almasıydı. Hollandanın bu kansız savaşı kazandığı günlerde, kahveler denize dökülüyor, buğdaylar lokomotiflerin kazanlarında yakılıyor, buhran en zor anlarım sürdürüyordu: "Zuydersee"nin son bölümleri,' zenginliklerin yok edilişine, işsizlerin yoksulluklarına ve tabiatla "dişediş gözegöz" çekişmesine, aradaki küçük hesaplarla uğraşmasına ayrılmıştı. Sansürün sakıncalı gördüğü bu bölüm, ticarî kopyadan çıkartıldı.

Ivens, S.S.C.B. de Magnitogonk fabrikalarının kuruluşu üzerine bir belge filmi çekmeye, Rusyaya gitti "Komsomol - Kahramanların Türküsü" (1932) ve ardından, Belçikada, madencilerin hayatını anlatan "Borinage" (1933) filmlerini yaptı. Bunuel'in "Ekmeksiz Toprak"ı ile birlikte "Borinage", S.S.C.B. dışında yapılan İlk toplumsal belge filmiydi. Teknik yapısı güçlüydü ama, konu bütün ağırlığıyla filme abanmıştı: Uzun ve dramatik bir grevden sonra, Belçikalı grevcilerin durumunu ele alıyordu. Şiirlilik açısından "Zuydersee"den daha az şiirliydi. En önemli yanı, taşıdığı insanlık sevgisiydi, Filmin, sinema kulüplerinin dışında, gösterilmesi yasaklandı.

Ivens, bir süre sonra Amerikaya, konferanslar vermeye ve filmlerini göstermeye çağrıldı. Amerikan sinemacılarıyla tanıştı. İspanya iç savaşının başlaması üzerine Ernest Hemingway, oyuncu Fredric March ve Lulse Rainer'in desteklemesiyle bu olayı yerinde tesbit etmek üzere cepheye gitti: "Spanish Earth - İspanya Toprağı" (1937). Sonra, Çan Kai Sekin çağırısıyla, Çinde de yeni bir belge filmi -"The Four Hundred Millions - Dörtyüz Milyon İnsan" (1833 -39)- çevirdi. Amerikan Tarım Bakanlığı için "The Power And the Lan - Kuvvet ve Toprak"ı (1940) meydana getirdi. "New Frontiera - Yeni Ufuklar" yarım kaldı. Savaş sırasında Güney California Üniversitesinde belge filmleri üzerine dersler verdi. "Why We Fight - Niçin Savaşıyoruz?" serisini yöneten Frank Capra'nın çağrısıyla, 1943 yılında "Know Your Enemy: Japan " Düşmanınızı Tanıyınız-: Japonya"ya başladı, fakat Amerikan Genelkurmayının, Japon imparatorunun şahsının hiç bir şekilde savaş sorumluluğuna karıştırılmaması yolundaki isteği üzerine filmi yarım bıraktı. 1945 yılında Endonezya -iç savaşını tespit etti: "Indonesia Calling . Endonezya Çağırıyor". 1947 yılında yeni kurulan "halk demokrasilerini tanıtan bir filme başladı: "İlk yıllar" (1947-49) -Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya da-, "Barış Üstün Gelecek" -Folonyada-, "Dostluk Muzaffer Olacak" (1961) -Almanyada-, Tito ile - isyanın arasının açılması sonucu, filmi ısmarlayan Rusyanın tavsiyesi üzerine, Yugoslavya bölümleri çıkarıldı. Varşova Barış Kongresini, Berlin Gençlik Festivalini, Varşova - Berlin - Prag bisiklet yarışını tesbit etti (1954). Ardından "Irmakların Türküsü"nü (1954), oyuncu Gerard Philipa ile hikâyeli filmi "Till L'Espiegle'yi (1956), ertesi yıl Almanyada "Die Windrose - Rüzgâr Gülü"nü (Cavalcanti ile birlikte), 1958 yılında da Fransada 'La Selne a rencontre Parts - Sen Irmağı"nı çevirdi. Bu filmle, 1958 Cannes Festivali kısa filmler büyük armağanına kazandı.

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin eserlerinden
Boşa gitmeyen emek

Dernekler

Yardım Sevenlerin Kongresi

"Emek mukabili yardım" prensibini Türkiyede yayan ve her yıl yüzlerle kişiyi is sahibi ederek kalkındıran Yardım Sevenler Derneği, 35. kongresini, geçen haftanın sonunda, Ankaradaki Genel Merkez binasında yaptı. Türkiyenin muhtelif il ve ilçelerinde 49 merkez ve şubesi bulunan Yardım Sevenler Derneği, Büyük Kongreye 147 delege göndermişti. Çalışma raporu kadar dilekler ve olumlu tenkitler de yerinde idi. Büyük Kongre, yirmibeş yıldır Yardım Sevenlere hizmet eden ve yeniden başkan seçilen Dr. Mediha Eldeme altın madalya vermeyi karar altına aldı. Ayrıca, Derneğe büyük çapta yardımları dokunan Eskişehir ve Adana valilerine, Eskişehirli üç iş adamı ile, gene Adanalı Uç iş adamına ve bu yıl artık görevden çekilen Ankaranın emektar üyesi Semiha Hakmana onur üyeliği verildi.

Yardım Sevenler Derneği gerek başardığı işlerle, gerekse ağırbaşlı güzel kongreleriyle memleketimizde örnek bir dernek olmuş ve artık müesseseleşmiştir. Yıllık bütçesi 5 milyondur. Genel Merkez bu yıl 2,5 milyon üzerinden çalışacaktır. 1962 yılında yapılan âcil ve emek mukabili yardımlar yarım milyona yaklaşmıştır. Bu yıl pek çok yeni şubeye kavuşan Yardım Sevenler Derneği, ayrıca, Gazi Mustafa Kemal Bulvarında, Mass terminalinde bir sergi açmış ve birçok şubelerin katıldıkları bu sergide türk el işleri, dikiş, halı, çanta, yün işleri teşhir edilmiş, satışa çıkarılarak, derneğe büyük bir gelir temin etmiştir. Bursa, Tavşanlı ve Kütahya halıları ve ayrıca, Erzurumun acem tipi halı ve seccadeleri özellikle ilgi çekmiştir.

Birçok Yardım Sevenler merkezleri kendilerine ve çevreye has çalışmalar yapmaktadırlar. Meselâ, Antepte açılan Kara Kedi Pastahanesi, Merkeze büyük bir gelir sağlamaktadır. Üyeler, yaptıkları çeşitli pastaları bu pastahaneye gönderiyorlar. Derneğin yararına satılan bu pastalar, aynı zamanda o çevrenin pasta ihtiyacını karşılamaktadır. Yardım Sevenlerin Erzurumda bir hamamı vardır.

Yardım Sevenler, bulundukları çevrelerde özellikle iş yerleri açmaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden de gündengüne mütemadiyen büyümekte, daha yararlı olmaktadırlar.

Bir başka dernek

1953 yılında Ankarada kurulan Türk El Sanatlarım Tanıtma Derneğinin İzmir caddesindeki satış mağazası, son haftalar içinde gene çok çeşitli yeniliklerle doldu. Derneğin başarılı üyeleri bu yenilikleri Ankaralılara tanıtmak için Golf Kulübünde bir sergili -kokteyl verdiler ve Anadolunun dört bir kıyısından gelen çok nefis türk el işlerini teşhir ettiler.

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin üyeleri hem keşfeder, hem de icadederler. Anadolu gezilerinde bulup meydâna çıkardıkları gümüş, bakır, hasır el işleriyle, dokuma ve işlemeler, yeni malzemeler bazan oldukları gibi, bazan da yeni şekiller verilerek işlenip, satışa arzedilmektedir. Hitit Müzesindeki modeller Gaziantebin bakırına uygulanmakta, eski "mezarlık"lardan şanel iğneleri, küpeler, küçük biblolar yapılmaktadır. Dokuma parçalarına biraz deri eklenerek, çok şık çantalar meydana getirilmektedir. Telkari gümüş işleri akla gelmedik şekilde işlenmekte, fakat türk el sanatı, türk malzemesi, türk motifleri bütün Özelliklerini muhafaza etmektedirler. Ortaya konulan eserlerde iyi bir işçilik göze çarpmaktadır.

Derneğin bir özelliği de devrimci oluşudur. Dernek, eski el işlerini tanıtıp, eski türk sanatlarını yaşatmak, Anadolu işçisine saha açmak amacını güderken, aynı zamanda ya-

saklar da koymuştur: Üzerinde arap yazısı bulunan el işleri, Dernek kapısından içeriye giremez-. Birçok ticaret müesesesi, yabancılara en çirkin, taklitçi ve gerici zevk misali uydurma türk eşyaları takdim ederlerken, Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneği, teşhir edeceği malı dikkatle seçmektedir.

Kırşehirden, Antepten..

Yılın keşfi, kahverengi damarlı, yeşil Kırşehir taşıdır. Bu taşla işlenmiş olan çok nefis bir şekerlik 70 liraya, güzel bir vazo 65 liraya ve ufak parçalar 25'er liraya satılmaktadır. Fakat bunlara, görünüş itibariyle, paha biçmek çok güçtür. Kütahya çimlerinin en nefisinden yapılmış olan -nihaleler 82 liradır.

Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneğinin bu mevsim, özellikle üzerinde durduğu şey, çok küçük ve ucuz biblo hediyeliklerdir. Duvara takılan nazarlıklar, küçük vazolar, minyatür utlar, adamlar vesaire, Ankaralılara, aradıktan zarif, küçük hediyelikleri temin edecektir. Bunların hepsi onar liraya satılmaktadır. Nazarlıkların yeni çeşitleri, özellikle ilgi çekmektedir.

En ağır hediyelikler gene Antebin gümüş kolyeleridir. Üyeler, eski kolyeleri aynen taklit ettirmiş, bazı meşhur altın kolyeleri gümüşten yaptırmışlar. Kolyelerin ayrı ayrı isimleri var: Toplu saçaklı, Telli-Kavak, Fatmanın eli, Dantel-kolye en namlılarıdır.

Anadolu işçisine kaliteli bir iş sahası açan Dernek, Ankaralı ve istanbullu birçok kadın ve genç kıza da el sanatlarında çalışma, el sanatlarına yenilik getirme imkanını vermiştir. "Yıldız" imzasını taşıyan "Kar tanesi" isimli" çok şık gümüş iğneler- ve "Güngör" imzasını taşıyan Hitit vazoları Ankara ve İstanbulda yapılmıştır.

Çocuk Sevenler Derneği

Kongresini yaparak yeni bir çalışma programı hazırlıyan Çocuk Sevenler Derneği, bu yıl da, geçen y Harda olduğu gibi, yaz tatili yapmıyacaktır. Çocuk Sevenler Derneği, devletin kurmuş olduğu çocuk yuvalarında, yetiştirme yurtlarında çocuklara ilgi göstermekte ve birçok sahalarda devlete yardımcı olmakladır. İsviçre Büyük Elçisinin eşi Renee Keller'in geçen hafta İsviçre Büyük Elçiliğinde Çocuk Sevenler Derneği yararına verdiği çay çok başarılı olmuş ve Derneğe büyük bir gelir sağlamıştır Madam Renee Keller çay için yalnız evini açmakla katmamış, ayni samanda bütün hazırlıkları bizzat yapmış ve misafirlerini ağırlamıştır. Kendisi tam bir çocuk dostudur.

Gerçek Aydın.

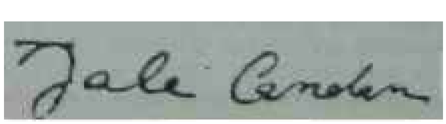
Bundan bir süre önce memleketimizi ziyarete gelen Hür Berlin Üniversitesi Otto Suhl Siyasi filmler Enstitüsü Direktörü Prof. Von Der Gab lentz, Siyasal Bilgiler Fakültesinde, "Aydının Toplumdaki Rolü" konulu seminerde, aydının rolünü anlatırken, özellikle onun nitelikleri üzerinde durmuştu.

Aydının toplum ve demokrasilerdeki rolünü dalma tekrar eder dururuz. Fakat ben öyle zannediyorum ki. Prof. Gablentz'in tarifine uyan ay» din, bizim memleketimizde, zannettiğimizden çok azdır ve belki de demokratik sistemin işlemesinde karşılaştığımız güçlükler, bir "aydın buhranlından ileri gelmektedir.

Sayın Profesöre göre aydın, muhakkak surette tahsilli, bilgin kişi demek değildir. Her okumuş insana "aydın" denilemez. Bazan okur-yazar olmıyan bir kimse de bu sıfata hak kazanır. Öyle bilgin kimseler vardır ki, bunlar kendi sahalarında kapalı kalmışlardır, başka hiçbir şeyden ıslamazlar. Bunun yanında, politikaya alet olan, çıkarlarını herşeyin üstünde tutan ve aydın gibi hareket etmiyen tahsilliler de çoktur. Ayılın tenklt eder, hak ve hukuku gerçekleştirmek için çalışır. Aydın, sözleri ve hareketleriyle, tutumu ve davranışıyla toplumu etkiler. Ancak, bu konuda en çok etkili olanlar, tenkit etme imkânına sahip, hür ilini adamları ve kalem sahipleridir. Onlar da, bu görevlerini yapabilmek için şu üç esaslı noktayı gözetmek zorundadırlar: Birincisi, kriterler kurmak ve bunların nasıl uygulanacağım göstermek. İkincisi, tahakkuk safhasını hazırlamak. Üçüncüsü, halkı sorumluluğa götürmek... Bu Uç noktayı tenkit ödevleriyle beraber yürütemiyen aydınlar, faydalı olamazlar. Sadece tenkitçi olarak kalırlar. Kriterler kurulmazsa, aydınlar tek taraflı görüşlere mahkûm olurlar. Mesela, yalnız eğitimi ele alır, bütün meseleleri bu açıdan görürler. Halbuki kriterler tespit edilirken, bir toplumdaki olaylar, takanlar, çevre hep beraber düşünülmelidir. Tenkitçiler Tarih ve Sosyoloji bilmelidirler. Aydınlar, politika adamları kadar halkı da aydnlatmak zorundadırlar. Ancak, bu aydınlatma yarım değil, tam olmalıdır.

Prof. Gablentz'in teype alınan konuşmasının tercüme edilerek yayınlanmasını ve bunu bütün aydınlarımızına, kalem sahiplerinin, ilim adamlarının, masa başından rahatça memleket idare edenlerin okumasını dilerim. Prof. Gablentz, türk toplumunu ele alarak değil, sırf bili yolundan konuşta. Ama, söylediği her cümle sanki bizim için söylenmişti.

Elbette ki demokrasi, okur-yazar oranıyla ilgilidir. Fakat öyle zannediyorum ki, bu memleketteki okur-yazarlar gerçekten "aydın kişi" olarak yetişmiş olsalardı, birçok meselemizi çoktan halletmiş olurduk. Memleket meselelerini geniş açıdan, toplu halde girebilen ve bunu anlatabilen gerçek aydınlara ihtiyacımız var, 27 -Mayıs devriminin ortaya çıkardığı en büyük gerçek, bence budur. Aydınlar, topluma, aradığı yönü verememiş, onu 22 Şubat. 21 Mayıs gibi çıkmazlara, olumsuz ve k sır tenkitlere, karamsarlığa sürüklemişlerdir. Bu son olayların dersinden acaba faydalanabilecek m iy iz ?

S P O R

Futbol

Güme giden bir maç

Takvimlerin 30 Mayısı gösterdiği Perşembe günü Millî Mac heyecanı ile 19 Mayıs Stadına koşan futbolseverler, tribünleri bomboş görün" ce hayli şaşırdılar. Ankaralılar, Millî Ligin herhangi bir deplasman maçına bile çok daha fazla ilgi gösterdikleri halde, İsrail - Türkiye genç millî takımlarının karşılaşmasına hiç rağbet etmemişlerdi.

Havaların iyi gitmediği, sayısı çoktan unutulan Kırk İkindi yağmurlarının haftalardır kimseye göz açtırmadığı bir gerçektir. Ama bu kayıtsızlığı bununla izah etmek de elbette ki mümkün değildir. Futbol seyircisinin bahar yağmurunda değil, kardan kışta stadı doldurduğunu bilmeyen yoktur. Soğuk demez, kuyruklar göz alırdı. Onun için, 30 Mayıstaki maça karşı ilgisizliğin sebepleri başka şeylerde aranmalıdır.

Sonu bir kupa, bir ünvan gibi herhangi bir "ödül"e bağlı bulunmayan karşılaşmaları halkın tutmadığı doğrudur. Ancak bu, Milli Maçlar için bir ölçü olamaz. İlgisizliğin asıl sebebi, maçın saati ile sorumluların maç öncesi davranışlarıdır. Maç, nedense, normal olarak akşam yemeğine oturulduğu saate konulmuştu. Sebeplerden biri budur. İkincisi, maç etrafında alâka toplayacak hava yaratılmamıs, maçın önemi doyurulmamış, meraklar tahrik edilmemişti.

İşte bu sebeplerden ötürü Ankaralılar, çoktandır hasretini çektikleri kaliteli, güzel, üstelik efendice bir maçı görmekten mahrum kaldılar.

Ali - Sezen - Rifat - Erol - İbrahim - Atilâ - Ender - Halil - Hikmet - Ayfer ve Yükselden müteşekkil genç türk onbiri, aralarında Brezilyaya karşı "A" takımında yer almış tecrübeli kurtlar bulunan İsraile karşı daha ilk akından itibaren ne sevimli, ne ince ve ne hareketli bir hakimiyet kurmuşlardı! Yerini bulan uzun paslar, cesur, ısrarlı dalışlar, bilgili Ve hesaplı deplasmanlar, maçın her dakikasında, pusulasını süt sık şaşıran İsrail kalecisini yenecek durumlar yaratıyor, fakat netice almağa yetmiyordu. Bu, böylece tam 52 dakika sürdü ve tılsımı, Hikmetin attığı gol bozdu. Seyircileride geniş bir nefes aldılar. 6 dakika sonla Ayfer, galibiyeti garanti altına ahyordu. Maç 2-0 bitti. Bu, hak edilmiş bir galibiyetti.

Eski bir Millî Takım beki maçtan sonra şöyle dedi:

"— Profesyonel rahatlığına ve menfaat garantisine düşmezler, topu gevelemeden, ezmeden flüt çekmeği öğrenirler, kale önünde heyecandan bocalamamağa alışırlar ve bu idman kıvamını muhafaza ederlerse, bu takım bize çok şey vâdeder".

Kocamış futbolcu bu düşüncesinde yalnız değildi.

Gelecek sezonun hazırlıkları

Milli ligden düşen dört kulübün temsilcileri yapacakları itiraz için Vefa Kulübü Başkam Nusret Varana yetki verip, İstişare Heyetini, Devlet Bakanı Necmi Ökteni, hattâ Başbakanı ziyarete hazırlanadursunlar. Futbol Federasyonu Başkanı Apak, 3 Haziran günü yaptığı basın toplantısında, 1963-54 futbol sezonu için aldığı kararları açıkladı bile... Buna göre, önümüzdeki sezonda birinci Millî Lig 18 takımla başlayacak, sezon sonunda 3 takım aşağı düşecek, aşağıdan da bir takım otomatikman yukarı çıkacaktır. Böylece, 1964-66 yılı futbol mevtimi 16 takımla devam edecektir. Bu, yerinde bir karardır. Zira oyuncusuna, seyircisine, idarecesine ve hakemine bezginlik veren "futbol maratonu"

(AKİS - 290)

nun kimseye hayrı dokunmamıştır. Acaba Şeker Hilal, Vefa, Yeşildirek ve Karagümrük durumu aynen kabul edip, sporcu sabrı ile ikinci ligde çalışmağa razı olacaklar mıdır, yoksa haklarına razı olmayıp, bütün İmkânları ve kapıları zorlayacaklar mıdır? Nihayet, Federasyon, alıştığımız kararsızlığından vazgeçip, Kararında duracak ve işleri bir düzene sokacak mıdır?

İşte, merak edilen husus budur!

Atletizm

Eleman hasreti

Dördüncü Akdeniz Oyunları bu yıl 21-29 Eylül arasında Napolide kutlanacaktır. Yetkililer toplanmışlar ve 14 spor kolunda bu oyunlara iştirak etmemize karar vermişlerdir. Bu, çok geniş bir iştirak kadrosudur. Şu anda Akdeniz Oyunları için kabul edilmiş barajın ne olduğu bilinmemektedir. Eğer "Tokyo Oyunları için tesbit edilene yakın tutulmuşsa, bu iştirak, atletlerimiz için olsa olsa senbolik olacaktır. Zira bizi daha hâla 100 metreyi 10.4; 200 metreyi 21; 400 metreyi 47; 800 metreyi 1.48.8; 100 engelliyi 14.2 de alacak, 7,50'nin ötesinde uzun, 2.06'nın üstünde yüksek atlayacak, 15'den uzağa gülle, 70'den ileri cirit atacak delikanlıların hasreti içindeyiz.

Güreş

Bir hazin hikâye

Mutlu bir tarihte, altı ağırlık sınıfında altın madalya alıp, 41 puanla dünya şampiyonu olan türk güreşçileri, Sofyada tertiplenen Yedinci Serbest Güreş Dünya Şampiyonasından tek birincilik ve 24 puanla üçüncü olarak yurda, boyunları bükük döndüler. Birbirini tâkip eden başarısızlıklara öylesine alıştık ki, bu bozgun bile ne basında, ne de sporun konuşulduğu çevrelerde en küçük bir tepki uyandırdı. Vatandaş, "olacağı buydu" dedi. Sorumlular ise, gelecekteki başarıların teminatı olarak, artık ezberlediğimiz ve bir türlü alındığına şahit olmadığımız tedbirlerden bahsettiler.. Bu arada olan, güreş dünyasındaki itibarımıza, oldu... Bu hazin hikâye de böyle bitti!..

Aslında bütün şanssızlık, Emrenin Sofyaya gönderilmesinden ileri gelmektedir. Bu bakımdan, Sofya müsabakalarında türk takımı için "talihsizdi" demek kolay değildir. Güreşçilerimiz ilk turda zayıf rakiplere düşmüşlerdi. Bu yüzden, Yunus Pehlivan hariç, bir varlık gösterebildiler. İkinci turda İsmail Ogan berabere kaldı, Hamit Kaplan yenildi. Üçüncü turdan sonra nefeşsizlikten ve takatsizlikten mindere düşman kesilen güreşçilerimizin akıbeti, işleri bilenler için apaçık belirmişti. Onları şampiyonluğa değil, hattâ ikinciliğe hiç bir tılsım götüremiyecekti. Nitekim, öyle de oldu. Takımımızdan bir tek güreşçi. Cemal Yanılmaz birincilik aldı. 57 kiloda dereceye bile giremedik. 63 kiloda Yunus Pehlivan beşinci, 70 kiloda Mahmut Atalay dördüncü, 78 kiloda ismail Ogan üçüncü, 87 kiloda Ahmet Ayık beşinci, 97 kiloda Hamit Kaplan ikinci, Ağırda da Hamit Aslan altıncı oldular. Takım tasnifinde ise durum şudur:

Rusya 39 puanla birinci, Bulgaristan 33 puanla ikinci, Türkiye 24 puanla üçüncü, Japonya 23 puanla -yani tek bir puan farkla- dördüncü, İran ise, ancak 13,5 puan ile beşinci oldular...

Kapıdan sızmak

Vildan Aşir SAVAŞIR

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının spor tarihimizde pek önemli bir yen vardır. Bugün övünerek hatırladığımız, andığımız nemiz varsa, pek çoğunun ilk adımı onun zamanında atılmıştır. Çeşitli spor kollarındaki çalışmaları ve bunların müsabakalarını bir düzene ve bir disipline bağlayan tüzük, yönetmelik gibi vesikalar bunların başında gelir.

Bunları amatör gençler çeşitli dillerden türkçemize çevirmişler, ayrı ayrı renklerde sayfalara basıp bir cild içinde toplamışlardı. Biz buna "sporun renkli kitabı" derdik. Aslında bu, her meselenin halli için yol gösteren balla kaplı bir kitaptı. Bu kitapta toplanan çeşitli yönetmeliklerin binbir eksiği vardı ve bu tabii idi.

O devirde spor kulüplerinde, çetrefil idare işlerinde hüner sahibi bir takım uzmanlar bulunurdu. Bu kişilere "spor esnafı" denirdi. Bunlar, bütün bu eksiklikleri bilirler, burcu burcu tercüme kokan maddeleri işlerine geldiği gibi tersinden yüzünden okuyup, diledikleri ahkâmı çıkarmanın yolunu bulurlardı. Böylece, kazanılmış maçların kaybedildiği, kaybedilmişlerin ise kazanıldığı olurdu. T.İ.C.İ. nı itibarından eden sebeplerden biri de, çalışmalarda hiç bir güvene yer koymayan bu tutum olmuştur.

Son futbol olaylarını dikkatlice izlerseniz, gidegide tekrar aynı noktaya geldiğimizi siz de göreceksiniz. Geçen yıl bozulan karardan sonra, bu sene de dört takınım Milli Ligden düştüğü malûm. Federasyonca alınan karara göre bunlar ikinci ligde oynayacaklardır. Fakat bu dört kulüp, haksızlığa uğradıkları iddiasındadırlar. Bunların sözcülüğünü yapan bir arkadaşımız, gazetelerde çıkan beyanatında aynen şöyle diyor:

"Her şeye rağmen, talimatnamelerde bulduğumuz açık kapılardan içeri sızacağız."

İnsanların kendilerini haklı buldukları hallerde meşru bildikleri bütün çarelere başvurmalarında şaşılacak bir şey yoktur. Ancak, bir burada bir noktaya işaret etmek istiyoruz. Bu nokta, sporumuzun bir otorite, bir disiplin ve ondan da daha önemli olarak, bir anlayış krizi içinde olduğu keyfiyetidir.

Spora iyice anlamış, onu öyle benimsemişsek, küme düşmemek için yapacak şey, sahada başarı kazanmaktan ibarettir. Onu başaramamışsak, hakkımıza razı olup, işe en baştan başlamak ve yükselmeğe gayret etmek, başvurulacak tek çaredir. Ancak, hâdisenin idarecilere dayanan bir cephesi de vardır. Onlar da mücadelenin taraflara eşitlik sağlayan şartlarını, neticeleri belirten kayıtlarını, kimsede şüphe bırakmıyacak bir açıklıkta hazırlamak ve ona herkesten önce, inanarak kendileri aymak zorundadırlar, üst tarafı spor olmaktan çıkar.

(AKİS - 293)

ilân ve Reklâmlarınız İçin

Yurdun ve Dünyanın dört bucağında

BASIN İLAN KURUMU

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon: 22 43 84 — 22 43 85
Telgraf Adresi: BASIN KURUMU

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	
İstanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya (Doğu)	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

(Basın 7869 A - 5631) — 791

1930 Yılından bu yana...

46 MİLYON

LİRA İKRAMİYE

Tasarrufu teşvik gayesiyle memleketimizde ikramiye sistemini ilk defa tatbik eden ve bu sistemi en faydalı şekilde geliştiren banka Türkiye İŞ Bankasıdır. İlk ikramiye keşidesinin yapıldığı 1930 yılından bugüne kadar 164 631 talihli İş Bankasından 46 MİLYON lira tutarında ikramiye kazandı. Senelerdenberi "en fazla ikramiye veren banka" ünvanını muhafaza eden Türkiye İŞ Bankası 1963 yılında da tasarruf sahiplerine tam 10 MİLYON lira tutarında ikramiye dağıtıyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

en fazla ikramiye veren bankadır

1930 yılında:
2.000 lira
1931 yılında:
2.500 lira
1932 yılında:
5.000 lira
1933 yılında:
7.500 lira
1934 yılında:
10.000 lira
1935 yılında:
20.000 lira
1936 yılında:
20.000 lira
1937 yılında:
20.000 lira
1938 yılında:
28.600 lira
1939 yılında:
32.000 lira
1940 yılında:
24.000 lira
1941 yılında:
24.000 lira
1942 yılında:
24.000 lira
1943 yılında:
24.000 lira
1944 yılında:
Arsa + 21.750 lira
1945 yılında:
Arsa + 21.500 lira
1946 yılında:
2 Arsa + 30.000 lira
1947 yılında:
4 Arsa + 32.500 lira
1948 yılında:
4 Ev + 4 Arsa + 8 Sigorta + 4 Gezi + 105.000 lira
1949 yılında:
5 Ev + 5 Arsa + 12 Sigorta + 154.500 lira
1950 yılında:
6 Ev + 6 Dükkân + 111.250 lira
1951 yılında:
10 Ev + 135.000 lira
1952 yılında:
12 Ev + Deniz Motoru + 240.000 lira
1953 yılında:
24 Ev + 620.000 lira
1954 yılında:
30 Ev + 3000 Altın + 900.000 lira
1955 yılında:
10 Apartman Dairesi + 15 Ev + 725.000 lira
1956 yılında:
6 Daireli Apartman + 20 Apartman Dairesi + 10 Ev + 875.000 lira
1957 yılında:
9 Ev + 24 Apartman Dairesi + 1.150.000 lira
1958 yılında:
6 Daireli Apartman + 2 Ev + 42 Apartman Dairesi + 1.250.000 lira
1959 yılında:
6 Daireli Apartman + 41 Apartman Dairesi + 2.000.000 lira
1960 yılında:
70 Apartman Dairesi + 5.200.000 lira
1961 yılında:
90 Apartman Dairesi + 5.400.000 lira
1962 yılında:
100 Apartman Dairesi + 6.000.000 lira